

Mao, KKP och frågan om Stalin

av Martin Fahlgren

Innehåll

Före Stalins död.....	2
Efter Stalins död.....	9
Stalin-frågan i KKP:s polemik mot SUKP.....	17
Bilaga 1: Mao och Stalins 60-årsdag.....	22
Bilaga 2: Mao om Stalin 1956.....	23
Bilaga 3: Georgi Dimitrov and the Chinese Revolution	26

Nedan behandlas utförligt Maos¹ och det kinesiska kommunistpartiets (KKP) syn på Stalin och Komintern. Det görs däremot ingen analys av den *politik* som Stalin och Komintern förespråkade i Kina, utan tyngdpunkten ligger på hur kineserna såg på denna politik.²

Artikeln består av 3 huvuddelar:

- 1) *Före Stalins död*, som huvudsakligen behandlar tiden fram till den kinesiska revolutionens seger (1949);
- 2) *Efter Stalins död*, som tar upp de anmärkningar om Stalin som Mao uttryckte *efter* Stalins död;
- 3) *Stalin-frågan i KKP:s polemik mot SUKP*, som behandlar de ståndpunkter som kineserna framförde i sin polemik mot Sovjetunionens Kommunistiska Parti på 60-talet.

I denna upplaga av artikeln har tillagts Maos hyllning av Stalin vid dennes 60-årsdag (bilaga 1) och ett utdrag ur ett Mao-samtal från hösten 1956 (bilaga 2).

Allra sist har tillfogats dagboksanteckningar och brev (på engelska) från bulgaren Georgi Dimitrov, som sin egenskap av Kominterns ordförande hade ganska mycket att göra med Kina – dessutom ingår en introduktion till breven. Detta belyser relationerna mellan Moskva och de kinesiska kommunisterna under 2:a världskriget. Där ingår också en del intressanta kommentarer – från Moskvans håll – till amerikanen Edgar Snows berömda bok *Röd stjärna över Kina*. Moskva var uppenbarligen inte särskilt trakterat av detta arbete.

Anmärkningar:

I den löpande texten används modern stavning av kinesiska namn. I citat skrivs namnen som i källorna, vilket i de flesta fall innebär äldre stavning (ibland anges dock även den moderna stavningen inom []-parenteser).

Om noterna: Jag har konsekvent citerat Mao ur den officiella svenska utgåvan av *Valda verk*, när texterna finns med där. Det bör dock påpekas att de texter som återges i *Valda verk* kan skilja sig en hel del från originalen, eftersom kineserna ofta genomfört revideringar och strykningar. Detta gäller även mellan olika utgåvor av *Valda verk*. Jag har dock inte gjort något systematiskt försök att spåra sådana ändringar (fast påpekar det i något fall).

Första versionen av denna artikel gavs ut i september 2006. Senaste komplettering/revidering i juli 2017.

¹ Maos namn skrivs *Mao Zedong* enligt modern stavning. I många av de nedan citerade verken används dock den äldre stavningen: *Mao Tsetung* eller *Mao Tse-tung*.

² Fernando Claudíns *Krisen i den kommunistiska rörelsen*, del 2 (kapitel 4, ”Östern tar över”, tryckta upplagan sid. 328-368) innehåller en läsvärd (pro-maoistisk) redogörelse för den kinesiska revolutionens utveckling. Även relationerna till Stalin och Sovjetunionen behandlas där ganska utförligt.

Före Stalins död

Innan Stalins död finns inga *officiella* dokument, Mao-tal eller liknande, med *direkt* kritik av Stalins och Kominterns Kina-politik. Kineserna undvek att öppet kritisera Stalin, som utåt erkändes som ”världsrevolutionens ledare” osv. Det är heller inte särskilt underligt, eftersom en sådan kritik sannolikt skulle ha lett till en öppen brytning med Moskva, vilket kineserna ville undvika. När man kritiserar ”felaktiga linjer” läggs därför hela skulden på KKP:s aktuella ledning (vanligen partiets ordförande). Följande är ett typiskt exempel på hur det brukade låta:

Allmänt sett har vårt parti under de senaste sjutton åren lärt sig att på två fronter använda det marxist-leninistiska vapnet ideologisk kamp emot felaktiga idéer inom partiet – mot högeropportunism och mot ”vänster”-opportunism.

Före Sjätte Centralkommitténs femte plenarmöte, bekämpade vårt parti Ch'en Tu-hsius [Chen Duxius, med modern stavning, *MF*] högeropportunism och kamrat Li Li-sans ”vänster”-opportunism. Tack vare de segrar som partiet vann i dessa två inre partistrider, gjorde det stora framsteg. Efter femte plenarmötet ...³

Den som är bevandrad i KKP:s historia vet givetvis att de politiska linjer som dessa partiledare förde hade sitt ursprung i Stalin och Komintern, men det säger inte kineserna. (Den centrala frågeställning som det ständigt råder motsättningar om inom det kinesiska kommunistpartiet och ofta även i relationerna till Moskva, det är vilka relationer man ska ha till Chiang Kai-sheks ”nationalister”).

Om vi vänder oss till lite mindre ”officiella” dokument, kan vi dock få lite mer kött på benen. En sådan källa är Edgar Snow, som befann sig i de ”röda basområdena” i nordvästra Kina under åren 1936-37 och som då gjorde längre intervjuer med Mao, vilket resulterade i Snows klassiska reportagebok *Röd stjärna över Kina*. Snow gjorde en ny resa till de befriade områdena 1939 (där han åter träffade Mao). Sedan dröjde det till efter revolutionens seger innan Snow gjorde fler Kina-resor (1961, 1964 och 1970-71) – även vid dessa tillfällen intervjuade han Mao och andra kinesiska kommunistledare. Snow var en stor Kina-vän och är begravd i Kina, nära Mao (Snow dog 1972). Den kinesiska ledningen hyllar fortfarande då och då Snow (t ex i en artikel *Folkets Dagblad* 20 juli 2005, med anledning av hundraårsminnet av hans födelse).

Snows intervjuer med Mao, i synnerhet de i boken *Röd stjärna...*, ger en initierad beskrivning av KKP och befrielsekampen och vi kan vara övertygade om att Snow på ett sanningsenligt sätt redovisar Maos ståndpunkter vid den aktuella tiden (om kineserna varit av en annan mening skulle de ha påpekat detta – Snows böcker är även publicerade i Kina).

Här följer ett längre citat från *Röd stjärna...* – vi begränsar oss till att ta upp de delar som rör händelserna kring 1927:⁴

Jag frågade Mao vem han betraktade som den främst ansvarige för kommunistpartiets misslyckande 1927, nederlaget för koalitionsregeringen i Wuhan och Nanking-diktaturens hela triumf. Mao lade största skulden på Ch'en Tu-hsiu, vars ”opportunistiska vacklan berövade partiet dess avgörande ledning och en egen direkt linje i ett ögonblick, då ytterligare kompromiss klart innebar katastrof”.

Den man han näst Ch'en ansåg ansvarig för nederlaget var Michail Markovitj Borodin, den ryske politiske chefsrådgivaren, som ansvarade direkt inför Sovjetunionens politbyrå. Mao förklarade, att

³ Mao Tsetung, ”Kinas kommunistiska partis roll i det nationella kriget” (oktober 1938) i *Valda verk*, bd 2, sid 203

⁴ Edgar Snow, *Röd stjärna över Kina*, Askild & Kärnekull, 1977, sid 175-176 och 455-456

Borodin totalt ändrat uppfattning; han talade för en radikal jordreform 1926 men var starkt emot den 1927 utan att ha något logiskt stöd för sin vacklan. ”Borodin stod bara en smula till höger om Ch’en Tu-hsiu”, sade Mao, ”och var beredd att göra vad som helst för att tillfredsställa bourgeoisie, till och med att avvärja arbetarna, vilket han slutligen beordrade.” Den indiske Komintern-delegaten M. N. Roy ”stod en smula till vänster om både Ch’en och Borodin, men han bara stod där”. Enligt Mao ”kunde han tala, och han talade för mycket, utan att erbjuda någon praktisk metod”. Mao ansåg, att Roy objektivt sett varit ett dumhuvud, Borodin en stympare och Ch’en en omedveten förrädare.

– Ch’en var i själva verket rädd för arbetarna och speciellt för de beväpnade bönderna. När han till sist ställdes inför det väpnade upprorets realitet, miste han fullständigt fattningen. Han kunde inte längre klart se vad som skedde, och hans småborgerliga instinkter förledde honom till panik och nederlag.

Mao försäkrade, att Ch’en vid denna tidpunkt var det kinesiska partiets fullkomliga diktator, som antog vitala beslut utan att ens konsultera centralkommittén. ”Han visade inte andra partiledare Kominterns order och diskuterade dem inte ens med oss (se *Snows not I*). Men till sist blev det Roy, som framtvängde brytningen med Kuomintang. Komintern sände ett budskap till Borodin med order om att partiet skulle inleda en begränsad konfiskation av godsägarmark. Roy kom över ett exemplar av det och visade det genast för Wang Ching-wei, som då var ordförande i Vänsterkuomintangs regering i Wuhan. Följden av detta infall är välkänd. Kommunisterna utstöttes ur Kuomintang av Wuhan-regimen, som strax därefter bröt samman sedan den förlorat de regionala krigsherrarnas stöd; dessa sökte nu sin säkerhet i kompromisser med Chiang Kai-shek. Borodin och andra Komintern-agenter flydde till Ryssland och anlände dit lagom för att uppleva, hur oppositionen krossades och Trotskijs ”permanent revolution” misskrediterades, medan Stalin på allvar satte igång med att ”bygga socialismen i ett land”.

(*Snows not I*):

Flera viktiga vetenskapliga undersökningar av denna period har på senare år i olika grad fastställt Stalins ansvar för ”1927 års sammanbrott”, men det återstår ännu för den kinesiska historiografien att göra en dokumenterad analys ur officiell KKP-synpunkt. Ch’en, Roy och Borodin följde med säkerhet direktiv från Stalin, som hade övertagit kontrollen av Kominterns exekutivkommitté från Zinovjev 1926. Det var alltså Stalins linje, som Mao här indirekt kritiserade. Blev Ch’en i stort sett en syndabock för Stalins misstag? I sitt självförsvar vid centralkommitténs extraordinära möte den 7 augusti 1927 försäkrade Ch’en, att han hade opponerat mot Kominterns linje våren 1927 men att hans protester avvisats; sedan hade han lytt Komintern-disciplinen och genomfört Stalins direktiv mot bättre vetande. (Han hade misstrött både Chiang Kai-shek och Wang Ching-wei.) Sedan Ch’en uteslutits ur politbyrån, lät han sprida ett brev till centralkommittén, där han gjorde invändningar mot att den accepterat ”försvaret av Sovjetunionen” som en plikt över alla andra revolutionära hänsyn.⁵

1929 hade tvistefrågan blivit kritisk då Chang Hsueh-liang erövrade de av ryssarna administrerade delarna av den gemensamt ägda Kinesiska östjárnvägen i Manchuriet och förklarade dem vara ”nationaliserade”. Som hämnd förflyttades ryska röda arméstyrkor in i Manchuriet för att återvinna de ryska rättigheterna samtidigt som Komintern krävde, att KKP (och alla kommunistpartier) skulle stödja den ryska politiken gentemot de kinesiska nationalisterna. Ch’en uteslöts ur partiet i november 1929 och organiserade senare ett ”vänsteroppositionellt” parti med Trotskijs stöd. Detta räddade honom inte undan arrestering (och fem års fängelse) av KMT-myndigheterna. Han frigavs 1937 och dog 1942.

Borodin hemkallades 1927 till Moskva och var några år redaktör för den engelskspråkiga ”Moscow Daily News” med Anna Louise Strong som medredaktör. Efter andra världskriget lät Stalin spärra in Borodin; han dog i Sibirien. Stalins polis fängslade också Anna Louise Strong och deporterade henne som ”amerikansk spion”. Chrusjtjov gav order om att Borodin skulle rehabiliteras postumt. Han gav också order om rehabilitering av Anna Louise Strong: hon begav sig kort därefter till

⁵ Chens brev finns på marxistarkivet, se [Appell till alla kamrater i det kinesiska kommunistpartiet](#)

Peking, som blivit ett Chrusjtjov-fientligt centrum. Roy behöll Stalins välvilja fram till 1929, då han plötsligt lämnade Moskva under antaget namn och kort därefter officiellt utstöttes ur Komintern. (Under andra världskriget ledde han en Hitler-vänlig fraktion i Indien.)...

Mao skyller således på de kinesiska ledarna, men kritiserar även Komintern-representanterna. Som Snow sedan påpekar i sin not, så ligger givetvis ansvaret hos Stalin och Komintern, som lade fast den politiska linjen (Chen Duxiu protesterade, men såg sig nödd och tvungen att genomföra politiken).

Det finns numera nya källor, som har blivit tillgängliga genom att de sovjetiska partiarkiven öppnats för forskning, och som belyser relationerna mellan de kinesiska kommunisterna och Moskva. Ett exempel på detta är en brevväxling mellan Stalin och Kominterns ordförande Dimitrov och som publicerats i bokform.⁶ I denna finns ett speciellt kapitel som rör den kinesiska politiken, där det framgår hur Dimitrov och Stalin (under perioden 1936-41) utövar påtryckningar på de kinesiska kommunisterna för att de ska förena sig med Guomintang (Kuomintang) i en anti-japansk enhetsfront – en kinesisk variant av ”folkfrontspolitik”. För att förverkliga denna enhetsfront krävdes politiska eftergifter, bl a i jordfrågan (t ex säger Moskva att kommunisterna måste avstå från att konfiskera jord tillhörande stora jordägare), de lokala regeringarna måste omorganiseras från ett ”sovjet-system” till ett system på (borgerligt) demokratisk grund m m. Mao & Co värjde sig mot en sådan politik.

Särskilt intressant är en brevväxling som inleds med ett brev från Mao (7 november 1940), där Mao säger att de kinesiska kommunisterna planerar att göra en ”preventiv motoffensiv” mot Chiang Kai-shek (Guomintang). Detta strider mot Kominterns linje varför Dimitrov formulerar ett svar där han säger att KKP måste avstå från ”motoffensiven” och i stället försöka komma överens med Chiang. Svaret skickas till Stalin och medlemmarna i Kominterns exekutivkommitté (EKKI), som godkänner brevet. Det undertecknas av Dimitrov och skickas till kineserna den 25 november 1940.⁷

Mao fortsätter att insistera på att en brytning med Chiang Kai-shek är oundviklig, medan Dimitrov varnar för en sådan brytning. I ett brev till Stalin skriver Dimitrov (6 februari 1941), angående Chiang-kritiska telegram från Mao (det senaste daterat 11 januari):

Beträffande nya telegram från Ordf. Mao Zedong från vilka det är uppenbart att de kinesiska kamraterna anser att en brytning med Chiang Kai-shek är oundviklig och själva obetänksamt driver fram denna brytning, har vi beslutat att, redan innan hela frågan om relationerna mellan kommunistpartiet och Guomintang är utredda, göra Ordf. Mao Zedong uppmärksam på hans felaktiga ståndpunkt när det gäller frågan om en brytning [genom att sända] följande telegram:

”Vi anser inte att en brytning med Chiang Kai-shek är oundviklig. Ni borde inte sträva efter en brytning. Tvärtom borde det kommunistiska partiet, genom att stödja sig på massorna, som stödjer den förenade anti-japanska fronten, göra allt för att förhindra brytning och inbördeskrig...”

Därefter modifierar Mao (i ord) sin hållning, men förberedelser för en brytning och väpnade sammanstötningar fortsätter. Mao fortsätter också med att argumentera för att det är nödvändigt att bryta med Guomintang, medan Dimitrov bromsar.

Om man närmare studerar motsättningarna mellan Stalin och Mao när det gäller synen på relationerna mellan de kinesiska kommunisterna och Chiang Kai-sheks ”nationalister”, så framgår det tydligt att det rörde sig om fundamentalt olika perspektiv:

⁶ Dallin and Firsov, eds, *Dimitrov and Stalin 1934-1943 – Letters from the Soviet Archives*, Yale University Press, 2000

⁷ Brevväxlingen återges i *Dimitrov and Stalin*, a.a. sid 126-147. Alla citat i fortsättningen är hämtade därifrån: de från februari 1941 på sid 135ff, de från juli 1941 på sid 142 ff.

För Stalin & Co var det centrala att försvara Sovjetunionen (under det pågående världskriget). En central målsättning var att undvika ett tvåfrontskrig, dvs Moskva var mycket angeläget att slippa ett japanskt angrepp i öster. Med en fungerande anti-japansk enhetsfront i Kina skulle Japan tvingas att använda stora resurser för att slåss mot kineserna, vilket minskade hotet mot Sovjetunionen. Och om japanerna anföll Sovjetunionen, då ville man att kineserna skulle intensifiera sin krigföring mot japanerna. Detta blev extra tydligt efter det tyska angreppet på Sovjetunionen (juni 1941), då Stalin ville få både Mao och Chiang att sätta in sina styrkor mot japanerna.

Mao hade ett annat perspektiv. Han ville stärka kommunisternas positioner gentemot nationalisterna som sågs som huvudfiende på lite längre sikt. Ur Maos synvinkel var det bra om japanerna slogs mot och försvagade nationalisterna. Mao ville undvika att i större skala sätta in Röda armén mot japanerna, eftersom det skulle kunna leda till kraftiga japanska angrepp på Röda Armén, som därmed skulle försvagas gentemot nationalisterna. Chiang Kai-shek resonerade ungefär på samma sätt, dvs både Mao och Chiang ville gärna att den *andra parten* skulle sätta in sina styrkor mot japanerna, medan de vill bevara och stärka de egna styrkorna inför det inbördeskrig som båda visste måste komma.

I slutet av juli 1941 (18-21 juli), dvs efter Hitlertysklands angrepp på Sovjetunionen, utväxlade Mao och Dimitrov telegram som illustrerar dessa motsättningar mellan de sovjetiska och kinesiska kommunistledarna.

Den 9 juli hade Komintern skickat ett direktiv till KKP, där man manade dem till att på alla sätt stödja den sovjetiska Röda Armén, inklusive med militära operationer. Mao svarar med att man är för svaga för att göra någon större nytta:

... fienden är bättre beväpnad och utrustad än vi – våra mänskliga och materiella resurser [krymper], de områden vi behärskar [blir mindre], ammunitionen är på upphållningen – och situationen blir allt svårare för var dag, om Japan attackerar Sovjetunionen, kommer vår förmåga att genomföra koordinerade militära operationer inte vara stor. Om vi emellertid handlar trots alla offer som vi kommer att utsättas för, finns risken att vi besegras och att vi inte längre kan försvara våra partisanbaser bakom fiendens rygg.

Mao vill undvika fullskaligt krig mot japanerna och anser att man bör begränsa sig till gerillaoperationer, men tillägger att om de "får stöd i form av ammunition, maskingevär, artilleri och sprängämnen och vapenleveranser, då skulle effektiviteten i våra aktioner kunna bli mycket större". Maos hänvisningar till den egna svagheten står i bjärt kontrast mot den tuffa attityd som Mao tidigare uppvisat när det gällde Chiang Kai-shek, då man, mot Stalins vilja, ville bryta med nationalisterna.

Stalin och Dimitrov å sin sida fortsätter att argumentera för att de kinesiska kommunisterna måste undvika en brytning med Chiang Kai-shek (det inkommer ständigt rapporter om krigshandlingar mellan kommunisterna och nationalisterna) och att alla krafter borde inriktas på att bekämpa japanerna.

Dokumentsamlingen avbryts 1943 (då Komintern upplöstes).⁸

Efter utbrottet av den sino-sovjetiska konflikten lättade SUKP en smula på förlåten när det gällde dessa år och redogör öppet för motsättningar till Mao när det gäller relationerna till

⁸ Ytterligare detaljer som belyser relationerna mellan Moskva och de kinesiska kommunisterna (särskilt Mao) finns i Dimitrovs dagbok, som finns i engelsk översättning: *The Diary of Georgi Dimitrov, 1933-1949* (Yale University Press 2003). En del av dessa dagboksanteckningar och kompletterande dokument har även översatts och kommenterats av den indiska (maoistiska) tidskriften *Revolutionary Democracy* (1996), som vi tillfogat som bilaga 3 nedan.

Guomindang och kampen mot japanerna, i synnerhet under det Andra världskriget. I SUKP:s officiella tidskrift *Kommunist* (juni 1963), skriver man bl a:

Mao och medlemmarna i hans sekt saboterade öppet förslagen från vårt parti: att paralysera de japanska styrkorna genom en gemensam aktion (KKP-Kuomintang) och hindra dem från att anfälla Sovjetunionen under den period då Hitlers armé hade tillfälliga framgångar på den tysk-sovjetiska fronten. . . . Mao var passiv i kriget mot Japan, fastän åtskilliga fakta visat att det internationella proletariats intressen krävde maximala satsningar på de antifascistiska operationerna. Det räcker med att peka på att från 1941 till 1942 minskade det antal enheter som folkarmén satte in mot japanerna hela tiden. Den sovjetiska korrespondenten i Yenan meddelade i januari 1943 att alla trupper hade order att inte genomföra några operationer riktade mot Japan och att gå till reträtt om det skulle komma till sammanstötningar. De borde, så långt möjligt, uppnå vapenvila med fienden.⁹

Att Stalin även därefter fortsatte att försöka få de kinesiska kommunisterna att avstå från att göra revolution och i stället bilda allians med Guomindang kan beläggas både med samtida och senare dokument (se t ex Mao-texterna nedan). Stalin själv medgav detta i muntlig form, bl a i samtal med jugoslaviska kommunister (Djilas och Kardelj) i januari-februari 1948:

när kriget mot Japan var slut, uppmanade vi de kinesiska kommunisterna att sluta en överenskommelse om ett modus vivendi med Chiang Kai-shek. De låtsades vara av samma åsikt som vi, men i praktiken gjorde de det på sitt eget sätt: de samlade sina styrkor och slog till. Och det visade sig att det var de som hade rätt, inte vi.¹⁰

Om vi utgår ifrån att Stalins kommentar till de jugoslaviska kommunisterna är korrekt återgiven (vilket det inte finns någon anledning att betvivla), då skulle alltså Stalin, i början av 1948, ha ändrat uppfattning om den kinesiska revolutionen. Det nya internationella läget, med det ”kalla kriget” i full svang, gjorde också att Moskvas möjligheter att spela ut det kinesiska kortet i förhandlingar med västmakterna inte längre var användbart – i stället kunde nu de kinesiska kommunisterna ses som bundsförvanter i kampen mot imperialismen i väst.

Någon större entusiasm för den kinesiska revolutionen visades dock inte från Moskvas sida. De kommunistiska framgångarna i Kina fick litet utrymme i den sovjetiska pressen. Moskva upprätthöll diplomatiska förbindelser med Chiang-regimen ända till slutet – när Beijing och Tianjin föll i kommunisternas händer (i januari 1949) stängde det sovjetiska konsulatet och

⁹ Citerat efter F. Claudín, *Krisen...*, a.a., sid. 333.

I detta sammanhang kan det vara på sin plats att påpeka att man inte alltid kan lita på Maos uppriktighet när det gäller uttalanden om relationerna till Stalin, Sovjet och Komintern. Mao tummar utan några som helst skrupler på sanningen när det passar honom. Ett exempel på detta är hans kommentarer till Kominterns upplösning i ett tal som han höll den 26 maj 1943:

”Sedan Kommunistiska Internationalens sjunde kongress år 1935, har den Kommunistiska Internationalen inte lagt sig i Kinas Kommunistiska Partis inre angelägenheter. Och trots detta har Kinas Kommunistiska Parti synnerligen väl fyllt som uppgift under hela det nationella befrielsekriget mot Japan.”

Detta tal finns inte med i den officiella utgåvan av Maos *Valda verk*, men återges i utdrag (under rubriken ”The Comintern has long ceased to meddle in our internal affairs”) i vol. VI av den ”inofficiella” samlingen *Selected Works of Mao Tse-tung, Volume VI-IX*, som innehåller många Mao-tal och -texter som saknas i de officiella samlingarna. Dessa finns på Internet på adressen <http://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/>

¹⁰ Citerat från Milovan Djilas, *Samtal med Stalin*, Stockholm 1962, sid 162. Lägg märke till den uppskattande kommentaren till detta Djilas-citat i Maos ”Tal om filosofiska frågor” som vi återger nedan (se avsnittet ”Efter Stalins död”). I delvis annorlunda ordalag relateras Stalins uttalande även av jugoslaven Kardelj, i Vladimir Dedijer, *Tito Speaks*, London 1953, sid 331 – Kardeljs version citeras utförligt i Claudín, *Krisen...*, a.a. sid 339.

KKP:s definitiva (?) beslut att överge försöken att få till stånd en koalition med Chiang togs i oktober 1947. I en rapport inför KKP:s CK den 25 december 1947 sade Mao (”Det nuvarande läget och våra uppgifter”, *Valda verk* bd 4, sid 180-81):

”Folkets Befrielsearmé utgav i oktober 1947 ett manifest, som i ett av sina avsnitt förklarade: ’Ena arbetare, bönder, soldater, intellektuella och affärsmän, alla förtryckta klasser, alla folkorganisationer, demokratiska partier, nationella minoriteter, utlandskineser och andra patrioter, bilda en nationell enhetsfront, störta den diktatoriska Chiang Kai-shek-regeringen och upprätta en demokratisk koalitionsregering.’ ”

när Chiangs huvudstad, Nanjing, intogs (23 april) följde den sovjetiske ambassadören Rosjin med Chiang Kai-shek-regeringen till Guangzhou (Kanton), medan alla andra ambassadörer stannade kvar i Nanjing! Moskva förhandlade också med Chiang ända till slutet, bl a slöts (januari 1949) avtal om handels- och gruvrättigheter i Xinjiang.¹¹

Maningar till moderation och kompromissvilja fortsatte att komma från Moskva även under 1948-49. Att Mao & Co utsattes för sådana påtryckningar framskyntar t ex i en nyårshälsning i slutet av 1948, där Mao brännmärker de amerikanska ansträngningarna

att organisera en oppositionsgrupp inom det revolutionära lägret, vilken med alla krafter ska sträva att hejda revolutionen där man nu befinner sig eller, om den måste rycka framåt, att moderera den och hindra den att i allt för hög grad inkräkta på imperialisternas och deras hejdukars intressen.¹²

Mao säger förvisso att det är *amerikanerna* som försöker vinna stöd i "det revolutionära lägret" för att "hejda revolutionen", men det är ju inte särskilt förvånande och det skulle inte finnas någon anledning till att nämna detta om det inte fanns *krafter i "det revolutionära lägret" (Moskva och KKP) som var beredda att lyssna på det örat.*

I januari 1949 skickade Chiang Kai-shek ett förslag om fredsförhandlingar till stormakterna, inklusive Sovjetunionen. Detta ledde till en telegramutväxling mellan Stalin och Mao. I sitt första telegram uppmanade Stalin de kinesiska kommunisterna att ställa sig positiva till freds-förhandlingar och gav förslag på hur de borde besvara förhandlingsinviden. Den sovjetiska representanten i Kina (Orlov) rapporterade till Moskva att telegrammet hade gjort Mao ordentligt arg. Dagen därpå skickade därför Stalin ett nytt telegram där han preciserade att för-handlingsförslaget bara skulle ses som en taktiskt fint. Mao svarade (13 januari) med ett långt telegram där han kontrade med ett eget förslag på vad den sovjetiska regeringen borde svara Chiang ("Vi anser att ...SSSR:s regering borde svara på följande sätt:"). Mao formulerade också ett förslag på villkor för freds-förhandlingar med Guomindang och säger rent ut att han anser att "Nanjing-regeringens ovillkorliga kapitulation krävs för att Kinas folk snabbt ska få verklig fred". Dagen därpå svarade Stalin med ett långt telegram, där han argumenterade för att det var fel att säga nej till förhandlingar vilka skulle minska risken för utländsk interven-tion. Samtidigt godkände han i det stora hela Maos inriktning – Mao fick sin vilja igenom.¹³

Som redan nämnts intog de röda Chiangs huvudstad Nanjing den 23 april 1949. Denna händelse kommenterades senare från kinesiskt håll på följande sätt:

Både före och efter fälttåget för Nankings [Nanjings] befrielse fanns det en hel del välmenande vänner till oss både inom och utom landet som sade att vi borde nöja oss med att ha skilda regimer i norra och södra Kina och att vi inte borde provocera någon imperialistisk invasion, i synnerhet inte någon invasion från den amerikanska imperialismen.¹⁴

¹¹ I detta sammanhang kan det vara på sin plats att komplettera Snows redan citerade anmärkning om den amerikanska journalisten (och stalinisten) Anna-Louise Strong. Strong, som var gift med en sovjetisk kommunist, hade gjort många reportageresor i Sovjetunionen och Kina och hade även varit redaktör för den engelskspråkiga tidningen "Moscow Daily News". 1948 publicerades hennes bok *Dawn Comes Up Like Thunder Out of China*, som bl a byggde på intervjuer med Mao. Mao framställs där som en stor marxist osv, något som uppenbarligen Stalin inte kunde tåla: Han stoppade utgivningen av boken i Sovjet och Strong arresterades 1949, anklagad för att vara "amerikansk spion" (hon släpptes efter en kort tid, men utvisades). Strong rehabiliterades av Chrusjtjov, varefter hon begav sig till Kina, där hon förblev till sin död (1970).

¹² Mao Tsetung, "Genomför revolutionen till slutet" (30 december 1948), *Valda verk*, bd 4, sid 324

¹³ Telegramutväxlingen finns numera publicerad, även i engelsk översättning, ihop med kommentarer med det klart uttalade syftet att "bevisa" att Stalin inte alls var emot den kinesiska revolutionen. Se www.revolutionarydemocracy.org/rdv3n2/maostal.htm

¹⁴ Detta är egentligen en kommentar till en dikt som Mao skrev några dagar efter Nanjings befrielse. Kommentaren skrevs av den kinesiska författaren Guo Moruo och publicerades 1964. Citerad i Stuart Schram, *Mao Tse-tung*, Stockholm 1968, sid. 254.

Återigen konstaterar vi att författaren, när han nämner ”välmenande vänner ... utom landet”, knappast kan syfta på något annat än Sovjetunionen.

Bister Mao i Moskva december 1949. Mellan Mao och Stalin står den sovjetiska marskalken Bulganin. Längst till höger östtyske ledaren Walter Ulbricht.

I maj föll Guangzhou och 1 oktober 1949 utropades Folkrepubliken Kina. I december 1949 – februari 1950 var Mao i Moskva och förhandlade med Stalin. Enligt Mao (se nästa avsnitt) var förhandlingarna mycket besvärliga och resultatet, främst ett sino-sovjetiskt fördrag, var heller inte särskilt tillfredsställande utifrån kinesisk ståndpunkt.

Det sino-sovjetiska vänskapsfördraget undertecknades i februari 1950 efter långdragna förhandlingar där Stalin och Mao båda deltog.

Efter Stalins död

Direkt efter Stalins död kommer de officiella ”obligatoriska” hyllningarna till Stalin. Den mest devota hyllningen är Maos artikel ”Den stora vänskapen”, som publicerades i *Folkets Dagblad* den 9 mars 1953. Där läser vi bl a:

Josef Vissarionovitj Stalin, den nuvarande tidsålderns största geni, den världskommunistiska rörelsens store lärare, kamrat Lenins vapenbroder, har gått hädan från denna värld.

Kamrat Stalins bidrag till vår tidsålder är omätlig ...

Alla vet att kamrat Stalin hyste en innerlig kärlek till det kinesiska folket och ansåg den kinesiska revolutionens makt vara omätlig. När det gäller den kinesiska revolutionens problem bidrog han med sin upphöjda visdom. Och det var i enlighet med Lenins och Stalins teorier och med stöd från det mäktiga Sovjetunionen och från de revolutionära krafterna i alla andra länder som Kinas kommunistiska parti och det kinesiska folket för blott några få år sedan vann sin historiska seger.¹⁵

Att denna Stalin-hyllning *inte* finns med i Maos *Valda verk* är inte så underligt, eftersom den strider mot de uppfattningar om Stalin som Mao senare skulle ge uttryck för. Detta gäller särskilt påståendena om Stalin och den kinesiska revolutionen, där Mao i själva verket var mycket Stalin-kritisk – vilket vi nedan kommer att få se många belägg för.

Från sommaren 1953 fram tills frågan aktualiseras med anledning av Chrusjtjovs ”hemliga” tal om ”personkulten” vid SUKP:s 20:e partikongress 1956, är det från kinesiskt håll ganska tyst när det gäller frågan om Stalin. Därefter tar Mao upp saken i åtskilliga artiklar och tal.

Men innan vi i mer detalj tittar på detta kan det vara intressant att notera hur albanerna såg på kinesernas, och i synnerhet Maos, hantering av Stalin-frågan – lägg märke till att albanerna under en lång period var allierade med kineserna mot ”sovjetrevisionismen”. Hoxha skriver:

Trots att Mao för syns skull då och då försvarade Stalin, och sade att han var dålig endast till 30%, framhävde han i själva verket endast Stalins misstag.¹⁶

Hoxhas konstaterande är korrekt, vilket ett närmare studium av Maos verk visar (för att motivera sin ståndpunkt citerar Hoxha delvis samma texter som vi redovisar nedan). Det som utmärker Mao (och KKP) är att Stalin försvaras i allmänna ordalag, medan kritiken är ganska konkret. Vi kommer också att få bekräftat att t ex Snow hade rätt, när han menade att Mao mycket väl visste att Stalin och Komintern låg bakom den politik som han kritiserade de kinesiska ledarna och Komintern-agenternas för (och det är ju heller inget förvånande).

Den första utförliga kinesiska kommentaren till Stalin-frågan efter SUKP:s 20:e partikongress är artikeln ”Om de historiska erfarenheterna av proletariats diktatur”, som publicerades i *Folkets Dagblad* den 5 april 1956. Som författare står *redaktionen* för *Folkets Dagblad*, men de flesta kinakännarna menar att Mao själv skrivit artikeln eller åtminstone deltagit i framtagningen av densamma (detta bekräftas även av kinesiska källor). Artikeln innehåller den mest utförliga Stalin-kritiken som man kan hitta i någon officiella kinesisk publikation – men den försöker också ”balansera” kritiken genom att ta upp Stalins ”positiva” sidor, vilket kineserna sedan också kommer att framhäva när den sino-sovjetiska konflikten blossar upp på 60-talet. Att kineserna är kritiska mot det sätt på vilket frågan om Stalin tagits upp av ryssarna, det framgår mellan raderna, i synnerhet med kännedom om frågans senare öden, men några formuleringar som skulle kunna tolkas som att kineserna är emot SUKP:s ”kamp mot person-

¹⁵ Artikeln finns i engelsk översättning (”The Greatest Friendship”) i *Selected Works of Mao Tse-tung*, Volume VII (se: www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/).

I ett telegram till Sovjet daterat den 6 mars 1953 görs liknande hänvisningar till att den ”kinesiska revolutionens seger är oskiljaktig från kamrat Stalins oavbrutna omtanke, ledarskap och stöd i över trettio år”. Detta telegram saknas i *Valda verk*, men finns med i *a.a.* (”Telegram to the USSR on Stalin’s Death”).

¹⁶ Enver Hoxha, *Imperialismen och revolutionen*, sid 226.

kulten” som sådan, är dock omöjliga att hitta (kineserna kritiserar själva ”personkulten” men vill ge en mer ”balanserad” bild genom att ta upp både Stalins ”goda” och ”dåliga” sidor). I artikeln läser vi bl a:

Marxist-leninister är av åsikten att ledare spelar en stor roll i historien. Folket och deras partier behöver föregångare som kan företräda folkets intressen och vilja, stå i främsta stridslinjen i deras historiska strider, och tjäna som deras ledare. Men när en ledare för partiet eller staten ställer sig över och ovanför partiet och massorna, istället för mitt ibland dem, när han fjärrar sig från massorna, upphör han att ha en allsidig inträngande insikt i staten angelägenheter. Så länge det var fallet kunde inte ens en så enastående person som Stalin undvika att ta orealistiska och felaktiga beslut i vissa viktiga frågor... Under den sista delen av sitt liv fann Stalin allt mer nöje i denna personkult och bröt mot partiets demokratiska centralism och principen att kombinera ett kollektivt ledarskap med individuellt ansvar. Som ett resultat av detta gjorde han allvarliga misstag: exempelvis utvidgade han omfattningen av förtrycket av kontrarevolutionen, han var inte tillräckligt vaksam på randen till det antifascistiska kriget, han tog inte tillräcklig hänsyn till jordbrukets fortsatta utveckling och böndernas materiella välstånd, han gav vissa felaktiga råd angående den internationella kommunistiska rörelsen, och tog i synnerhet ett felaktigt beslut i frågan om Jugoslavien. I dessa frågor föll Stalin offer för subjektivism och ensidighet och avlägsnade sig från den objektiva verkligheten och från massorna.

Personkulten är en rutten kvarleva från mänsklighetens långa historia. Personkulten har sina rötter inte bara i de utsugande klasserna utan också i småproducenterna. Det är välkänt att patriarkatet är ett resultat av småproducenternas ekonomi...

Kampen mot personkulten, som inleddes av Tjugonde kongressen, är en mäktig och modig kamp från kommunisterna och Sovjetunionens folk för att rensa undan de ideologiska hinder som står i vägen för deras framsteg...¹⁷

Vi ska nu övergå till att studera de ”auktoriserade” texter som finns i Maos *Valda verk* band 5 (svenska upplagan, Oktoberförlaget, 1981), vilket behandlar perioden 1949-1957. För att inte bli beskylld för ett tendentiöst urval av texter så redovisas nedan *alla* avsnitt där Mao på något sätt diskuterar Stalin-frågan (några rader där Stalins namn bara nämns i förbigående har dock uteslutits).

Den första texten är daterad den 25 april 1956:

En klar skiljelinje måste dras mellan rätt och fel, såväl inom som utom partiet. Hur man ska behandla människor som begått misstag är en viktig fråga. Den korrekta hållningen mot dem bör vara att anta en politik som innebär att ”lära av begångna misstag för att undvika att göra nya, och bota sjukdomen för att rädda patienten”, och att hjälpa dem att rätta sina misstag och tillåta dem att fortsätta att delta i revolutionen. På den tiden då dogmatikerna med Wang Ming i spetsen var i sadeln, gjorde vårt parti misstag i denna fråga och lade sig till med den dåliga sidan av Stalins arbetsstil. I samhället avvisade dogmatikerna mellankrafterna, och inom partiet tillät de inte människor att rätta sina misstag. De utestängde båda dessa krafter från revolutionen.

...

I Sovjetunionen har de som en gång höjde Stalin till skyarna nu i ett enda svep dömt honom till skärselden. Här i Kina följer några människor deras exempel. Det är Centralkommitténs åsikt att Stalins fel uppgår till endast 30 procent av helheten och hans förtjänster till 70 procent, och att, då allt tas med i beräkningen, Stalin icke desto mindre var en stor marxist. Vi skrev ”Om den historiska erfarenheten av proletariats diktatur” på grundval av denna värdering. Denna uppskattning av felen till 30 procent och förtjänsterna till 70 procent är tämligen riktig. Stalin begick ett antal fel beträffande Kina. Den ”vänster”-äventyrspolitik, som Wang Ming bedrev under senare delen av andra revolutionära inbördeskriget, och hans högeropportunistiska under de första dagarna av

¹⁷ Se min artikel [Kina, Albanien och Sovjetunionen 1956-57](#) för en utförligare behandling av denna viktiga artikel (med flera längre citat). Hela artikeln ”Om de historiska erfarenheterna ...” finns på engelska på Internet: [On the Historical Experience of the Dictatorship of the Proletariat...](#) (webbplatsen Marxist Internet Archive).

försvarskriget mot Japan kan båda spåras till Stalin. Vid tiden för befrielsekriget föreskrev Stalin oss först att inte pressa på med revolutionen och hävdade att om inbördeskrig flammade upp, löpte den kinesiska nationen risk att förinta sig själv. Sedan, då strider utbröt, tog han oss halvt på allvar, halvt med misstro. Då vi vann kriget, misstänkte Stalin att vår seger var av samma slag som Titos, och 1949 och 1950 var trycket på oss verkligen mycket starkt. Trots detta vidhåller vi uppskattningen av hans fel till 30 procent och hans förtjänster till 70 procent. Detta är endast rättvist.¹⁸

Ovanstående är utdrag från ett tal som Mao höll vid ett utvidgat möte med KKP:s politbyrå. Det vi här ser är således den uppfattning som Mao uttryckte internt (jämför gärna ovanstående med det tidigare citerade officiella uttalandet – jfr gärna också med det föregående avsnittet ”Före Stalins död”).

Att Mao internt hade behov av att precisera förhållningssättet till Stalin är ju ganska naturligt – som vi vet innebar Chrusjtjovs ”hemliga tal” en chock för många som tidigare ”höjt Stalin till skyarna” och vi vet också att många kommunister tog detta som intäkt för att kritisera de egna partiledningarna, vilket också framgår mellan raderna i Maos tal. Mao använder sig av den välkända ”30% dålig, 70% bra”-karakteristiken av Stalin, samtidigt som de kritiska anmärkningarna överväger: enligt Mao det var det inte mycket som Stalin gjorde rätt när det gällde den kinesiska revolutionen. Detta mönster upprepas ständigt när Mao behandlar Stalin – vi kommer att få se flera exempel på detta.

I följande passus kritiserar Stalins ”subjektivism” (att han inte utgick från fakta):

När vi talar om att göra misstag menar vi att göra subjektiva misstag, att följa ett felaktigt sätt att tänka. De många artiklar vi har sett med kritik av Stalins misstag säger föga eller ingenting härom. Varför begick Stalin misstag? Därför att i en rad frågor stämde hans tänkande inte med den objektiva verkligheten. Sådant händer fortfarande ofta i vårt arbete idag. Subjektivism innebär att inte utgå från den objektiva verkligheten och från vad som verkligen är möjligt, utan från subjektiva önskningar.¹⁹

I samma tal yttrade Mao även:

Inget land kan vara fritt från misstag, och eftersom Sovjetunionen var det första socialistiska landet i världen och gått igenom så mycket under lång tid, var det omöjligt för dem att inte begå misstag. Hur bör vi då uppskatta Sovjetunionens misstag, till exempel Stalins? De är av en partiell och övergående natur.

...

Det finns en mängd saker vi kan lära av Sovjetunionen. Naturligtvis bör vi lära av dess avancerade och inte av dess efterblivna erfarenheter. Den paroll vi hela tiden har fört fram är att lära av Sovjetunionens avancerade erfarenheter. Vem har sagt er att lära av dess efterblivna erfarenheter? En del människor är så okritiska att de säger att en rysk fjärt luktar väl. Detta är också subjektivism. Ryssarna själva säger ju att den stinker. Vi bör alltså vara analytiska. Som vi i annat sammanhang antytt, bör värderingen av Stalin vara sjuttio procent förtjänster och trettio procent misstag.²⁰

Sommaren 1956 skedde en resning i Poznan (Polen) och under oktober-november ägde ett regelrätt uppror rum i Ungern (vilket krossades med sovjetiska stridsvagnar). Mot denna bakgrund höll Mao, i mitten av november, ett tal inför centralkommittén, där han talade om att ryssarna slängt bort ”svärdet Stalin”, ett uttryck som sedan också skulle användas i polemiken mot SUKP:

Jag skulle vilja säga några ord om Sovjetunionens kommunistiska partis tjugonde partikongress. Jag tror det finns två ”svärd”: det ena är Lenin, det andra Stalin. Nu har ryssarna kastat bort svärdet Stalin. Gomulka och en del folk i Ungern har plockat upp det för att hugga mot Sovjetunionen och bekämpa så kallad stalinism. Kommunistpartierna i många europeiska länder kritiserar också

¹⁸ Mao Tsetung, ”Om de tio viktiga förhållandena”, *Valda verk*, bd 5 sid 286 och 289

¹⁹ ”Stärk partiets enhet, för partiets traditioner vidare” (30 augusti 1956), a.a. sid 300

²⁰ A.a. sid 300-301

Sovjetunionen, och deras ledare är Togliatti. Imperialisterna använder också detta svärd för att döda folk. Dulles till exempel har svingat det under en viss tid. Detta svärd har inte lånats ut, det har kastats bort. Vi kineser har inte kastat bort det. För det första skyddar vi Stalin, och för det andra kritiserar vi samtidigt hans misstag, och vi skrev artikeln ”Om de historiska erfarenheterna av proletariats diktatur”. I motsats till de människor som försökt förtala och förgöra Stalin handlar vi i enlighet med den objektiva verkligheten.²¹

I januari 1957 diskuterar Mao de negativa konsekvenser som Stalin-kritiken fått för den ”internationella kommunistiska rörelsen”:

Vid Sovjetunionens kommunistiska partis tjugonde kongress rök de på Stalin i stor stil. Därefter reste imperialisterna två stormar mot kommunismen, och två stormiga debatter ägde rum inom den internationella kommunistiska rörelsen. Mitt uppe i dessa stormar blev verkningarna och förlusterna rätt stora för en del kommunistiska partier i Europa och i Nord- och Sydamerika, men mindre för de kommunistiska partierna i Orienten. I och med sammankallandet av SUKP:s tjugonde kongress vände sig en del människor som tidigare varit ytterst entusiastiska för Stalin, mycket häftigt emot honom. Enligt min åsikt håller dessa människor inte fast vid marxismen-leninismen, de intar inte en analytisk syn på tingen och de saknar revolutionär moral. Marxismen-leninismen omfattar proletariats revolutionära moral. Eftersom ni alla förr stödde Stalin, borde ni åtminstone ge något skäl till att ni vänt så tvärt. Men ni anger inga skäl alls för denna plötsliga helomvändning, som om ni aldrig i era liv hade stött Stalin, fastän ni tidigare faktiskt stödde honom helt och fullt. Frågan om Stalin rör hela den internationella kommunistiska rörelsen och angår de kommunistiska partierna i alla länder.

De flesta kadrer i vårt parti är missnöjda med SUKP:s tjugonde kongress och anser att den gick för långt då den angrep Stalin. Detta är en normal känsla och en normal reaktion. Men några få kadrer började vackla. Innan det regnar under en tyfon kommer myrorna ut ur sina håål. De har mycket känsliga ”näsor” och kan sin meteorologi. Tyfonen från SUKP:s tjugonde kongress hann inte mer än slå till förrän några få sådana myror i Kina kom ut ur sina håål. De är vankelmodiga element inom partiet, som vacklar så snart någonting är å färde. När de hörde talas om det svepande fördömandet av Stalin, blev de väl till mods och svängde över till andra sidan, hurrade och sade att Chrusjtjov hade rätt i allting och att de själva hela tiden haft samma åsikt som han. Senare när imperialisterna slog till några gånger, och några slag till kom inifrån den internationella kommunistiska rörelsen, måste till och med Chrusjtjov ändra sin melodi lite grand, och då svängde de tillbaka till denna sida igen. När de stod inför en oemotståndlig strömning, hade de inget annat val än svänga tillbaka.²²

Detta att kritik mot Stalin misskrediterade den kommunistiska rörelsen i sin helhet, var en viktig punkt i den polemik som KKP senare skulle föra mot SUKP. Lägg dock märke till att Mao inte säger något om sakinnehållet i Chrusjtjovs Stalin-kritik, utan att det är just kritiken som sådan som han diskuterar. Maos argument kan sammanfattas med orden ”vi ska inte tvätta vårt smutsiga byk inför världen”, vilket också var kärnan i den kritik som gammal-stalinisterna (Molotov & Kaganovitj) i SUKP riktade mot Chrusjtjov. Denna slags argumentation, som innebär att man ”för sakens skull” ska dölja sanningen för massorna, är givetvis omarxistisk och uttrycker en förmyndarmentalitet som är typisk för elittänkande byråkrater – den marxistiska ståndpunkten är den motsatta: ”sanningen gynnar proletariats”, allt annat står i motsättning till arbetarklassens långsiktiga intressen.

Vid samma konferens, drygt en vecka senare (27 januari) utvecklar Mao sin egen Stalin-kritik. Mao kritiserar Stalin syn på den dialektiska materialismen, hans hantering av motsättningar m m:

²¹ ”Tal vid andra plenarmötet med Kinas kommunistiska partis åttonde Centralkommitté” (15 november 1956), a.a. sid 324

²² ”Tal vid en konferens med sekreterarna i provinsernas, municipens och de autonoma områdenas partikommittéer” (18 januari 1957), a.a. sid 336-337

Om ni kamrater här redan känner materialismen och dialektiken, skulle jag vilja råda er att fylla ut er kunskap genom en del studier av deras motsatser, det vill säga idealism och metafysik... Bristen hos en del partimedlemmar och intellektuella är just att de vet för litet om det negativa skräpet. Sedan de läst några få böcker av Marx, upprepar de bara det som finns i dessa och låter ganska enformiga. Deras tal och artiklar är inte övertygande. Om ni inte studerar det negativa skräpet, blir ni inte i stånd att tillbakavisa det. Varken Marx, Engels eller Lenin var sådana. De gjorde stora ansträngningar att lära känna och studera alla slags ting, samtida och förflutna, och lärde andra att göra likadant. Marxismens tre beståndsdelar tillkom under loppet av såväl deras studier som deras kamp mot sådana borgerliga företeelser som tysk klassisk filosofi, engelsk klassisk politisk ekonomi och fransk utopisk socialism. I detta avseende var Stalin inte lika bra. På hans tid beskrevs t ex den tyska klassiska idealistiska filosofin som den tyska aristokratins reaktion mot den franska revolutionen. Denna slutsats förnekade totalt den tyska klassiska idealistiska filosofin. Stalin förnekade den tyska militära vetenskapen, han påstod att den inte längre var till någon nytta och att böcker av Clausewitz inte längre borde läsas, eftersom tyskarna besegrats.

Stalin hade ganska mycket metafysik i sig, och han lärde många människor att följa metafysiken. I *Sovjetunionens kommunistiska partis (bolsjevikerna) historia, kortfattad kurs* säger Stalin att den marxistiska dialektiken har fyra grunddrag. Som det första draget talar han om att tingen är ömsesidigt förbundna, som om alla ting råkade vara förbundna utan någon orsak alls. Vilka är då de ting som är förbundna? Det är de två motsägande sidorna i ett ting som är förbundna. Allting har två motsägande sidor. Som det fjärde draget talar han om den inre motsättningen i alla ting, men då sysslar han endast med motsatsernas kamp utan att nämna deras enhet. Enligt dialektikens grundläggande lag, motsatsernas enhet, råder på en och samma gång kamp och enhet mellan motsatser, vilka båda ömsesidigt utesluter och är förbundna med varandra och under givna betingelser omvandlar sig till varandra.

Stalins synpunkt återspeglas i avsnittet om "identitet" i *Kort filosofisk ordbok*, fjärde upplagan, sammanställd i Sovjetunionen. Där står det: "Det kan inte finnas någon identitet mellan krig och fred, mellan bourgeoisi och proletariat, mellan liv och död och andra sådana företeelser ty de är i grunden motsatta och utesluter ömsesidigt varandra." Med andra ord, mellan dessa i grunden motsatta företeelser finns ingen identitet i marxistisk mening; de är snarare enbart ömsesidigt uteslutande, icke förbundna och ur stånd att under givna betingelser omvandla sig till varandra. Denna tolkning är ytterligt felaktig.

Som de ser det är krig krig och fred är fred, de två utesluter varandra ömsesidigt och är helt utan samband, och krig kan inte omvandlas till fred, inte heller fred till krig. Lenin citerade Clausewitz: "Krig är politikens fortsättning med andra medel". Kampen i fredstid är politik, det är kriget också, ehuru vissa speciella medel används. Krig och fred både ömsesidigt utesluter varandra och är förbundna och kan under vissa givna betingelser omvandlas till varandra. Om inte krig ligger och jäser i fredstid, hur är det möjligt att det helt plötsligt bryter ut? Om fred inte ligger och jäser i krigstid, hur kan den plötsligt komma till?

Om liv och död inte kan omvandlas till varandra, var då vänlig att säga mig varifrån levande ting kommer. Ursprungligen fanns det endast ickelevande materia på jorden, och levande ting började inte existera förrän senare, när de omvandlades från ickelevande, det vill säga, död materia. All levande materia genomgår en ämnesomsättningsprocess; den växer, reproducerar sig och går under. Så länge livet pågår, befinner sig liv och död i en ständig kamp och omvandlas hela tiden till varandra.

Om bourgeoisin och proletariatet inte kan omvandla sig till varandra, hur kommer det sig då att proletariatet genom revolution blir härskaren, och bourgeoisin den behärskade? Till exempel, vi stod i rak motsats till Chiang Kai-sheks Kuomintang. Som resultat av de två motsatta sidornas ömsesidiga kamp och ömsesidiga uteslutande ägde en förändring rum i vår ställning och i deras, det vill säga, de förvandlades från härskare till behärskade, medan vi förvandlades från behärskade till härskare. De som flydde till Taiwan utgjorde endast en tiondel av Kuomintang, de som stannade kvar på fastlandet utgjorde nio tiondelar. De sistnämnda håller på att omformas av oss: detta är ett fall av motsatsernas enhet under nya förhållanden. Vad den tiondel angår, som begav sig till

Taiwan, är vårt förhållande till dem ännu en motsatsernas enhet, och även de kommer att omvandlas genom kamp.

Stalin såg inte sambandet mellan motsatsernas kamp och motsatsernas enhet. En del människor i Sovjetunionen är så metafysiska och stela i sitt tänkande att de tror, att ett ting måste vara antingen det ena eller det andra, och vägrar att erkänna motsatsernas enhet. Följaktligen görs politiska misstag. Vi håller fast vid begreppet om motsatsernas enhet och antar politiken att låta hundra blommor blomma och hundra tankeskolor tävla. När väldoftande blommor blommar, kommer ni oundvikligen att finna att giftiga ogräs växer. Detta är ingenting att vara rädd för, under givna betingelser kan de till och med vändas till nytta.

...

I lång tid förnekade Stalin att motsättningar mellan produktionsförhållandena och produktivkrafterna och mellan överbyggnaden och den ekonomiska grundvalen existerar i det socialistiska systemet. Inte förrän året före sin död, då han skrev Socialismens ekonomiska problem i SSRU, nämnde han tvekan om motsättningen mellan produktionsförhållandena och produktivkrafterna i det socialistiska systemet och medgav att felaktiga politiska riktlinjer och olämpliga justeringar skulle leda till svårigheter. Men inte ens då ställde han frågan om motsättningarna mellan produktionsförhållandena och produktivkrafterna och mellan överbyggnaden och den ekonomiska grundvalen i det socialistiska systemet som en fråga av allt överskuggande betydelse. Inte heller insåg han att dessa är de grundläggande motsättningarna som driver det socialistiska samhället framåt. Han trodde allt var säkert under hans välde. Vi å vår sida får inte anta att allt är säkert under vårt välde; det är säkert och ändå osäkert.²³

Band 5 av Maos *Valda verk* är den sista officiella volymen och de sista texterna i denna är från november 1957. Mycket av det som Mao sade och skrev senare finns dock tillgängligt via icke-officiella samlingar. Den mest omfattande, *Selected Works of Mao Tse-tung: Volume VI - Volume IX*, finns på Internet²⁴. En annan intressant samling är *The Secret Speeches of Chairman Mao – From the Hundred Flowers to the Great Leap Forward*.²⁵

Följande citat, där Mao uttrycker sin skepsis mot inte bara Komintern, utan även mot en kommunistisk internationall som sådan, är hämtat från den sistnämnda dokumentinsamlingen:

Om inte Tredje internationalen hade upphört skulle inte den kinesiska revolutionen kunna segra. Medan Lenin levde styrdes Tredje internationalen på ett bra sätt. Efter Lenins död blev Tredje internationalens ledare dogmatiska (exempelvis var inte ledare [som] Stalin, Bucharin så bra). Bara perioden under Dimitrov leddes på ett bra sätt. I Dimitrovs rapporter fördes bra resonemang. Givetvis hade Tredje internationalen också [sina] förtjänster, till exempel hjälpte den en del länder att bilda ett [kommunistiskt] parti. [Men] senare brydde sig inte dogmatikerna om de speciella faktorerna i olika länder [utan] överförde bara allting från Ryssland. Kina [till exempel] led svåra förluster. Vi gjorde korrigeringar under mer än 10 år, kritiserade dogmatismen [och] gjorde saker självständigt, och på [eget] initiativ i enlighet med marxismens anda och innehåll. [Först då] uppnådde [vi] den kinesiska revolutionens seger. Lenin erkände på samma sätt inte Andra internationalen. Som ett resultat av detta segrade Oktoberrevolutionen. Jag tycker inte att vi ska ha några fler [kommunistiska] internationaler. Alltsedan den grundades har Kominform bara gjort en sak, det är att kritisera Jugoslavien...

Kang Sheng skjuter in: Den kritiserade även Frankrike och Japan.

²³ ”Tal vid en konferens med sekreterarna i provinsernas, municipens och de autonoma områdenas parti-kommittéer” (27 januari 1957), a.a. sid 349-351, 358

²⁴ Se www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/. I volym 8 av denna samling ingår bl a två texter där Mao kritiserar Stalins ”Socialismens ekonomiska problem i SSRU” från 1952: ”Concerning Economic Problems Of Socialism In The USSR” (1958) och ”Critique of Stalin’s Economic Problems Of Socialism in The USSR” (1961).

²⁵ Roderick MacFarquhar, Timothy Cheek, and Eugene Wu, eds. *The Secret Speeches of Chairman Mao: from the Hundred Flowers to the Great Leap Forward*. Cambridge: Harvard University Press, 1989

Ordförande Mao: Men det betyder inte att [vi] aldrig vill ha den, men [om vi ska ha den] så vill vi att den ska vara som Tredje internationalen var från början, [när] olika länder [hade sin självständighet], genomförde sina egna initiativ och gjorde saker och ting efter sina egna omständigheter och inte lade sig i andras angelägenheter. Jag har talat på detta sätt med många sovjetiska kamrater, med Judin och Mikojan.²⁶

På svenska finns ett intressant urval av Mao-texter, sammanställda av sinologen Stuart Schram: *Mao Tse-tung – Politiska skrifter*.²⁷ Nedan finns en (förhoppningsvis) komplett sammanställning av de avsnitt som behandlar Stalin i Schrams bok. Citaten, som ges i kronologisk ordning (ej efter ämnesområde), får tala för sig själva, fast allra sist ges en kortfattad kommentar:

När Stalin kritiserades 1956 var vi å ena sidan nöjda, men å andra sidan oroliga. Det var absolut nödvändigt att lyfta på locket, att bryta ner den blinda tilliten, att lätta på trycket och frigöra tänkandet. Men vi samtyckte inte om det gällde att i ett enda slag krossa honom fullständigt. De har inte hans bild på väggen, men det har vi. 1950 diskuterade jag med Stalin i Moskva under två månaders tid. När det gällde avtalet om ömsesidigt bistånd, den östkinesiska järnvägen, de gemensamt ägda företagen och gränsfrågan intog vi två olika attityder. Den ena var att diskutera när den andra sidan förde fram förslag som vi inte höll med om, och den andra var att acceptera deras förslag om de insisterade. Detta var av hänsyn till socialismens sak. Sedan gällde det frågan om de två ”kolonierna”, dvs. Nordöstra och Sinkiang där folk från något tredje land inte tilläts slå sig ner. Nu har detta upphävts. Efter kritiken mot Stalin har offren för den blinda tilltron fått upp sina ögon lite grann. För att våra kamrater ska förstå att ”den gamle anfadern”²⁸ också hade sina fel, bör vi även analysera honom och inte ha en blind tilltro till honom. Vi bör acceptera alla de bra sovjetiska erfarenheterna och förkasta de dåliga. Nu för tiden är vi lite skickligare på detta och förstår både Sovjetunionen och oss själva lite bättre.

1957, i ”Om den riktiga behandlingen av motsättningarna inom folket”, reste jag frågan om en samtidig utveckling av industrin och jordbruket, om industrialiseringens, kooperativens och födelsekontrollens väg etc. Under det året inträffade något stort, korrigeringsrörelsen som omspände hela landet, anti-högerrörelsen, masskritiken av vårt arbete. Detta stimulerade kraftigt folkets tänkande.

1958 har vi haft tre möten, i Hangchow, Nanning och Ch’engtu. Alla har gett uttryck för en mängd åsikter vid dessa möten, vi har tänkt rätt mycket och summerat våra erfarenheter från de föregående åtta åren. Detta har också stimulerat tänkandet. En fråga som växte fram vid Nanning-konferensen var reglerna och vanorna inom Statsrådets olika departement. De kan ändras och de bör ändras ordentligt. Ett sätt skulle vara att gå ut till massorna. Ett annat sätt skulle vara att stödja uppsättandet av väggtidningar. En annan fråga var att delegera ökade maktbefogenheter till regionerna. Vi har börjat genomföra detta. Nu existerar den centrala makten och den delegerade makten sida vid sida. Vid tredje plenat förra året beslutades att centraliserad och delegerad makt skulle existera samtidigt, att makten skulle centraliseras när det var lämpligt och delegeras när det var lämpligt. Delegeringen av makten skulle naturligtvis inte följa den borgerliga demokratins mönster. Före socialismens ankomst är den borgerliga demokratin progressiv, men när väl socialismen kommit är den reaktionär. I Sovjetunionen utgör den ryska nationaliteten ungefär femtio procent av befolkningen och de nationella minoriteterna femtio, medan i Kina Han-nationaliteten utgör nittiofyra procent och de nationella minoriteterna sex procent. Så vi kan inte satsa på en union av republiker.

²⁶ ”Sammanfattning av ett samtal med representanter för pressen och förlagskretsar” (10 mars 1957) i *The Secret Speeches ...* A.a s 255-56.

²⁷ *Mao Tse-tung – Politiska skrifter. Tal och brev 1956-71. Urval och inledning av Stuart Schram*, Pan/Norstedts, 1974. De flesta av de citerade Mao-texterna finns (på engelska) i *Selected Works of Mao Tse-tung* (i volymerna VII-IX) – översättningarna skiljer sig dock något, beroende på att man inte alltid utgått från samma kinesiska original.

²⁸ Mao hänvisar här avsiktligt till Stalin som ”den gamle anfadern” (*lao tsu-tsung*) som i feminin form användes i hans ungdom för att hänvisa till änkekejsarinnan Tz’u-hsi [Cixi]. Det är klart att han vill antyda att dessa två individer (som båda under en period hade en auktoritär ställning över honom) inom honom framkallade en likartad blandning av avsky och motvillig respekt. – *S Schrams fotnot*

Den kinesiska revolutionen segrade genom att handla i motsättning till Stalins vilja. Den Falske utländske djävulen (i Lu Hsüns [Lu Xun] *Den sanna berättelsen om Ah Q*, /här syftas på Stalin, *MF anm*) ”tillät inte folk att göra revolution”. Men vår sjunde kongress förespråkade att vi alla skulle gå ut och mobilisera massorna och bygga upp alla tillgängliga revolutionära krafter för att skapa ett nytt Kina. Under grälet med Wang Ming från 1937 till augusti 1938 förde vi fram tio stora politiska linjer medan Wang Ming skapade sextio politiska linjer. Om vi hade följt Wang Mings metoder, eller med andra ord Stalins, kunde den kinesiska revolutionen inte ha segrat. När vår revolution segrade påstod Stalin att den var en bluff. Vi diskuterade inte saken med honom och så snart vi började delta i kriget för att bekämpa Amerika och hjälpa Korea, så blev vår revolution en äkta sådan (i hans ögon). Men när vi förde ut ”Om den riktiga behandlingen av motsättningarna inom folket” talade vi om denna fråga, men de gjorde det inte. Dessutom beskyllde de oss för liberalism så det verkade som om vi återigen var en bluff. När denna vår rapport publicerades, trycktes den upp av *New York Times* i hela sin längd. De publicerade också en artikel som hävdade att Kina höll på att ”liberaliseras”. Det är fullständigt naturligt för bourgeoisin att klamra sig fast vid ett halmstrå när den håller på att drunkna. Men borgerliga politiker saknar inte fullständigt omdöme. När t. ex. Dulles fick höra talas om vår rapport sade han att han ville se den. Efter ett par veckor hade han kommit fram till en slutsats: Kina var alltigenom dåligt; Sovjetunionen var en aning bättre.²⁹

I allmänna termer är det vi kineser som skaffat oss förståelse för den objektiva världen i Kina, inte de kamrater som ägnade de sig åt den kinesiska frågan i Kommunistiska Internationalen. Kamraterna i den Kommunistiska Internationalen förstod helt enkelt inte, eller vi kan säga att de fullständigt misslyckades med att förstå det kinesiska samhället, den kinesiska nationen eller den kinesiska revolutionen. Under lång tid hade inte ens vi en klar förståelse av den objektiva världen i Kina, och än mer gäller det de utländska kamraterna!³⁰

Vi ägnade hela 1960 åt att bekämpa Chrusjtjov. Så ni ser att bland socialistiska länder och inom marxism-leninismen kan en fråga som den här växa fram. Men i själva verket ligger dess rötter i det förflutna, i saker som hände för mycket länge sedan. De tillät inte Kina att göra revolution. Det var 1945. Stalin ville förhindra Kina att göra revolution. Han sade att vi inte borde föra inbördeskrig och borde samarbeta med Chiang Kai-shek, annars skulle den kinesiska nationen fördärvas. Men vi gjorde inte som han sade. Revolutionen var segerrik.

Efter revolutionens seger misstänkte han att Kina var ett Jugoslavien, och att jag skulle bli en andra Tito. Senare när jag åkte till Moskva för att underteckna det Sino-sovjetiska allians- och ömsesidiga hjälpfördraget, var vi tvungna att genomgå ytterligare en strid. Han var inte villig att underteckna ett fördrag. Efter två månaders förhandlingar undertecknade han ändå till lut.

När började Stalin få förtroende för oss? Det var vid tiden för bekämpa Amerika – hjälp Korea-kampanjen, från vintern 1950. Han började då bli övertygad om att vi inte var som Tito, som Jugoslavien. Men nu har vi blivit ”vänster-äventyrare”, ”nationalister”, ”dogmatiker”, ”sekteister”, medan Jugoslavien har blivit ”marxist-leninister”. Nuförtiden är Jugoslavien bra, de sköter sig fint. Jag har hört att landet blivit ”socialistiskt” igen. Så även det socialistiska lägret är mycket komplicerat internt. Det är i själva verket också mycket enkelt. Det handlar egentligen bara om en princip, det är problemet med klasskampen, problemet med kampen mellan proletariatet och bourgeoisin, problemet med kampen mellan marxism-leninismen och anti-marxism-leninismen, problemet med kampen mellan marxism-leninismen och revisionismen.³¹

(*K'ang Sheng [Kang Sheng]: "... Trots allt så sade Djilas en del bra saker om Stalin. De handlade om kinesiska problem och Stalin gjorde självkritik."*)

Stalin kände på sig att han begått misstag när det gällde de kinesiska problemen, och det var inga små misstag. Vi är ett stort land med åtskilliga hundra miljoner invånare, och han bekämpade vår revolution och vårt maktövertagande. Vi förberedde oss under många år för att ta makten i hela landet. Hela kriget mot Japan utgjorde en förberedelse för detta. Detta framgår helt klart om man ser på Centralkommitténs dokument från denna period, inklusive *Om nydemokrati*. Detta innebär

²⁹ ”Tal vid Ch'engtu-konferensen” (mars 1958), *Mao Tse-tung – Politiska skrifter*, a.a. sid 90-91

³⁰ ”Tal vid den utvidgade Centrala Arbetskonferensen” (30 januari 1962), a.a. sid 158-9

³¹ ”Tal vid 8:e Centralkommitténs 10:e plenum” (september 1962), a.a. sid 176-7

att man inte kan skapa en borgerlig diktatur, utan bara en nydemokrati under proletarietets ledning, man kan bara skapa en folkets demokratiska diktatur ledd av proletariet. Under åttio år misslyckades alla demokratiska revolutioner som leddes av bourgeoisin i vårt land. Den demokratiska revolution som står under vår ledning kommer med säkerhet att bli segerrik. Det finns bara denna lösning, ingen annan. Detta är första steget. Andra steget kommer att bli att bygga socialismen. *Om nydemokrati* var alltså ett fullständigt program. Det diskuterar politik, ekonomi och även kultur. Det är endast de militära frågorna som inte finns med. (*K'ang Sheng: "Om nydemokrati är av stor betydelse för den världskommunistiska rörelsen. Jag frågade spanska kamrater, och de sade att deras problem var att skapa en borgerlig demokrati, inte att skapa en nydemokrati. I sitt land brydde de sig inte om de tre frågorna: armén, landsbygden, den politiska makten. De underordnade sig helt den sovjetiska utrikespolitikens krav, och hade inga framgångar alls."*) Detta är Ch'en Tu-hsius [Chen Du-Xius] politik! (*Kamrat K'ang Sheng: "De säger att kommunistpartiet organiserade en armé och sedan lämnade över den till andra."*). Detta är värdelöst.

(*Kamrat K'ang Sheng: "De ville inte heller ha politisk makt och de mobiliserade inte bönderna. Vid den tiden sade Sovjetunionen åt dem att om de införde en proletär ledning, skulle England och Frankrike kanske bekämpa den och detta vore inte i Sovjetunionens intresse."*)

Hur är det med Kuba? På Kuba ägnade de sig verkligen åt att skapa politisk makt och en armé, och de mobiliserade också bönderna, som (vi gjorde) förr. Så kunde de också segra.

(*Kamrat K'ang Sheng: "Dessutom, när de (spanjorerna) slogs, förde de reguljärt krig på borgarnas sätt, de försvarade Madrid in i det sista. De underordnade sig på alla sätt den sovjetiska utrikespolitiken."*)

Vi lydte inte order från Tredje Internationalen, inte ens innan den upplöstes. Vi lydte inte vid Tsunyi-konferensen. Efteråt under en tioårsperiod, inklusive korrigeringskampanjen och ända fram till sjunde kongressen när vi slutligen antog en resolution ("Resolution om vissa frågor i vårt partis historia") och korrigerade "vänsterismens" (misstag), lydte vi dem inte alls. Dessa dogmatiker misslyckades helt med att förstå Kinas särdrag. Drygt tio år efter att de tagit sin tillflykt till landsbygden, misslyckades de med att förstå jord-, egendoms- och klassförhållandena på landsbygden. Man kan inte förstå landsbygden bara genom att ge sig ut dit, man måste också studera förhållandena mellan alla klasser och skikt där. Jag ägnade mer än tio år åt problemet innan jag slutligen fick det hela klart för mig...³²

Vad Mao i korthet säger i de citerade texterna, det är att Stalins Kina-politik rakt igenom var felaktig och att den kinesiska revolutionen segrade därför att man struntade i alla påbud och råd som kom från Stalin och Komintern (Tredje internationalen) – i förbifarten får också de spanska kommunisterna en känga därför att de följde Stalins politik under spanska inbördeskriget. Mao kritiserar även Stalins syn på och hantering av motsättningar (vi ska se mer av den varan i polemiken mot "sovjetrevisionisterna" nedan) m m.

Stalin-frågan i KKP:s polemik mot SUKP

Vi har nu sett hur Mao såg på Stalin och särskilt Stalins relationer till den kinesiska revolutionen. I detta avsnitt ska vi titta på hur kineserna hanterade Stalin i sin offentliga polemik med SUKP. Vi utgår härvid från KKP:s viktigaste dokument rörande detta: *Till frågan om Stalin – "Kommentar (2) till SUKP:s Centralkommittés öppna brev av redaktionerna för Folkets Dagblad och Röda Fanan den 13 september 1963"*.³³

I polemiken mot SUKP lägger kineserna stor vikt vid *hur* Chrusjtjov och SUKP hanterade frågan och de negativa konsekvenser som Stalin-kritiken fick (man menar att anti-kommunister runt om i världen fick vatten på kvarn). Eftersom frågan om Stalin "berör hela den internationella kommunistiska rörelsen" borde SUKP "i förväg" ha diskuterat "denna princip-

³² "Tal om filosofiska frågor" (18 augusti 1964), a.a. sid 201-202

³³ *Till frågan om Stalin* finns bl a i samlingsverket *Den stora polemiken*, Oktoberförlaget 1977, sid 110-125.

fråga” med broderpartierna, skriver man. Vidare hävdas att Chrusjtjov ”då han ... fullständigt förkastade Stalin” hade ”dolda motiv för sitt handlingssätt” och att angreppet mot Stalin utmärks av ”brist på självkritik” och ”en fullständig brist på grundlig analys”. KKP slår fast:

Kinas kommunistiska parti har följdriktigt hävdade att Stalin begick fel, som hade ideologiska likaväl som samhällliga och historiska rötter. Det är nödvändigt att kritisera de fel som Stalin verkligen begick, men inte dem som utan grund tillagts honom, och att göra det utifrån en riktig ståndpunkt och med riktiga metoder. Men vi har beständigt vänt oss emot oriktig kritik av Stalin, företagen utifrån en felaktig ståndpunkt och med felaktiga metoder.

Kinesernas *principiella* kritik av det sätt på vilket Chrusjtjov tog upp ”personkulten” innehåller en stor dos sanning (bortsett från att Chrusjtjov faktiskt *inte* ”fullständigt förkastade Stalin”). Å andra sidan säger kineserna mycket lite om de konkreta uppgifterna i Chrusjtjovs ”hemliga tal”,³⁴ vilket innebär att man kan mycket väl anse att det mesta av *sakinnehållet* i Chrusjtjovs tal är korrekt, och *samtidigt* vara överens med kinesernas principiella kritik, med betoning på att Stalin-kritiken måste fördjupas (för att förklara Stalin-fenomenets ”samhälliga och historiska rötter” osv) – en sådan hållning intog för en del mer ”sofistikerade” maoister från slutet av 60-talet till mitten av 70-talet.

Låt oss därför övergå från det politiska rundsnacket, till själva kärnfrågan, dvs vad kineserna har att säga om Stalin och hans politik, dvs kinesernas uppfattning om Stalins ”förtjänster” och ”misstag”. Vi börjar med förtjänsterna:

Stalins förtjänster

Stalin bekämpade tsarismen och propagerade marxismen under Lenins livstid. Sedan han blivit medlem av bolsjevikpartiets, av Lenin ledda, Centralkommitté deltog han i kampen för att röja väg för 1917 års revolution. Efter Oktoberrevolutionen kämpade han för att försvara den proletära revolutionens frukter.

Efter Lenins död ledde Stalin SUKP och sovjetfolket i beslutsam kamp mot både inre och yttre fiender och i tryggandet och befastandet av världens första socialistiska stat.

Stalin ledde SUKP och sovjetfolket i genomförandet av linjen för den socialistiska industrialiseringen och jordbrukets kollektivisering och till de stora framgångar som uppnåddes i den socialistiska omvandlingen och det socialistiska uppbygget.

Stalin ledde SUKP, sovjetfolket och sovjetarmén genom en hård och bitter kamp till den stora segern i det antifascistiska kriget.

Stalin försvarade och utvecklade marxismen-leninismen i kamp mot opportunistiska avskilda slag, mot leninismens fiender, trotskister, zinovjeviter, bucharinister och andra av bourgeoisins agenter.

Stalin lämnade, i ett stort antal skrifter, som är odödliga, marxist-leninistiska arbeten, ett outplånligt bidrag till den internationella kommunistiska rörelsen.

Stalin ledde partiet och regeringen i genomförandet av en utrikespolitik, som i det stora hela överensstämde med den proletära internationalismen, och i det väldiga bistånd de lämnade alla folk, det kinesiska inberäknat, i deras revolutionära strider.

Stalin stod i främsta ledet bland dem som gjorde historien, ledde kampen och var en oförsonlig fiende till imperialisterna och reaktionärerna.

Stalins verksamhet var intimt förbunden med det stora SUKP:s och det stora sovjetfolkets kamp och oskiljaktig från de revolutionära strider som fördes av folken världen över.

Stalins levnad var en stor marxist-leninistisk, en stor proletär revolutionär.

³⁴ Kineserna gör inga försök att ifrågasätta Chrusjtjovs påståenden i sak. I stället talas i allmänna ordalag om att Chrusjtjov ”förtalat” och ”smädat” Stalin genom att kalla honom för ”mördare”, ”förbrytare”, ”bandit” osv.

Återigen är det frapperande hur svepande Stalins "förtjänster" framställs. Första punkten gäller ju t ex alla bolsjeviker och många av de övriga punkterna skulle också ha varit giltiga oavsett vem som stått i ledningen för Sovjetunionen. I de flesta punkterna sägs fö inget om *hur* Stalin utförde det hela: att t ex Stalin ledde genomförandet av "industrialiseringen och jordbrukets kollektivisering" är otvivelaktigt sant, men inget sägs om det sätt på vilket detta skedde (och det finns mycket kritiskt att säga om detta). Dessutom kan man med fog ifrågasätta om kineserna verkligen är uppriktiga när de t ex skriver att Stalin & Co förde en utrikespolitik som utmärktes av "väldiga bistånd" till "alla folk, det kinesiska inberäknat, i deras revolutionära strider" – i vilket fall som helst så är det svårt att jämka ihop ett sådant påstående med de många Stalin-kritiska Mao-uttalanden som vi citerat tidigare.

Men – kanske någon invänder – ovanstående är ju bara en kortfattad sammanställning, i punktform av Stalins "förtjänster", och kineserna skulle ju kunna konkretisera dessa punkter på andra ställen. Vi får dock göra de som tror detta besvikna – kineserna blir inte mer konkreta än så när det gäller Stalins "förtjänster".

Låt oss så övergå till "misstagen":

Vissa misstag som Stalin begick

Det är sant att medan Stalin, en stor marxist-leninist och en stor proletär revolutionär, utförde storåd till gagn för sovjetfolket och den internationella kommunistiska rörelsen, begick han också vissa fel. En del av dessa fel var principiella, andra var fel som begicks under det praktiska arbetets gång; vissa av felen kunde ha undgåtts, andra kunde knappast undgås vid en tid då proletariatets diktatur ännu inte hade någon föregångare att lära av.

I vissa frågor avvek Stalin i sitt tänkande från den dialektiska materialismen och hemföll åt metafysik och subjektivism, och följaktligen var han ibland skild från verkligheten och från massorna. I kampen såväl inom som utom partiet förväxlade han vid vissa tillfällen och i vissa frågor tvenne till sin natur skilda motsättningar – motsättningarna mellan oss själva och fienden och motsättningarna inom folket –, och han förväxlade också de skilda metoder som krävs vid behandlingen av dessa skilda typer av motsättningar. I det av Stalin ledda arbetet för kontrarevolutionens undertryckande blev många kontrarevolutionärer, som förtjänade att näpsas, vederbörligen bestraffade, men samtidigt förekom det att oskyldiga människor med orätt dömdes. Och under 1937 och 1938 gjordes felet att utvidga omfattningen av kontrarevolutionärernas undertryckande. I fråga om parti- och statsorganisationerna tillämpade Stalin inte till fullo den proletära demokratiska centralismen, och i vissa fall bröt han mot den. Han gjorde sig skyldig till vissa fel i förhållandena till broderpartierna och broderländerna. Han gav också en del dåliga råd i den internationella kommunistiska rörelsen. Dessa fel åsamkade Sovjetunionen och den internationella kommunistiska rörelsen vissa förluster.³⁵

Även när det gäller "misstagen" är här kineserna ganska svepande i sin framställning, fast den innehåller otvivelaktigt mer substans än "förtjänsterna". Exempelvis kritiserar Stalins hantering av motsättningar och det påpekas att oskyldiga "undertrycktes", att Stalin åsidosatte "demokratiska centralismen" m m, precis det som Chrusjtjov tog upp i sin "hemliga rapport". Stalin gjorde vidare "fel i förhållandena till broderpartierna och broderländerna" och gav dessutom "dåliga råd i den internationella kommunistiska rörelsen". Detta är i sanning en förskönande omskrivning: Åtminstone när det gäller den kinesiska revolutionen, så har Mao, som vi sett, knappast *något* positivt överhuvudtaget att säga om Stalins (och Kominterns) roll – så här skriver man i *Till frågan ...*:

När vi försvarar Stalin, försvarar vi inte hans fel. De kinesiska kommunisterna fick för länge sedan förstahandserfarenhet av en del av hans misstag. Några av de felaktiga "vänster"- och höger-

³⁵ En viktig skillnad mellan "Till frågan om Stalin" och den tidigare citerade artikeln "Om de historiska erfarenheterna av proletariatets diktatur" (från 1956) bör dock påpekas: I "Om de historiska erfarenheterna..." kritiserar "personkulten" samtidigt som "kampen mot personkulten" hyllas, medan "Till frågan..." inte nämner något om detta.

opportunistiska riktningar som vid en eller annan tidpunkt framträdde i Kinas kommunistiska parti, uppstod, vad deras internationella ursprung beträffar, under inflytande av vissa av Stalins misstag. I slutet på 20-talet, under 30-talet samt i början och mitten av 40-talet bekämpade de kinesiska marxist-leninisterna, företrädna av kamrat Mao Tsetung, de stalinska misstagens inflytande. De övervann steg för steg ”vänster”- och högeropportunistens felaktiga linjer och ledde slutligen den kinesiska revolutionen till seger.³⁶

Således var Stalins Kina-politik, enligt KKP, felaktig i stort sett hela tiden fram till den kinesiska revolutionens seger, vilket också stämmer överens med de tidigare citerade Mao-uttalandena (i själva verket framgår av dessa att det även gnisslade betänkligt efter revolutionens seger, åtminstone fram till Korea-krigets utbrott).

Man fortsätter (och motiverar på detta sätt varför man inte tidigare kritiserat Stalin):

Men eftersom en del av de felaktiga idéer, som Stalin framförde, godtogs och tillämpades av vissa kinesiska kamrater, bör vi kineser bära ansvaret. I sin kamp emot ”vänster”- och högeropportunisten kritiserade vårt parti därför endast sina egna felande kamrater och lade aldrig skulden på Stalin. Syftet med vår kritik var att skilja mellan rätt och fel, att dra de riktiga lärdomarna och föra revolutionens sak framåt. Vi begärde endast att de felande kamraterna skulle rätta sina misstag. Om de inte gjorde detta, väntade vi, förutsatt att de inte organiserade hemliga grupper för lönlös splittringsverksamhet, till dess de undan för undan väcktes av sin egen praktiska erfarenhet. Vår metod var den inre partikritikens och självkritikens riktiga metod. Vi utgick från önskan till enhet och kom fram till ny enhet på en ny grundval genom kritik och kamp, och på det sättet uppnåddes goda resultat. Vi ansåg att de motsättningar vi här berört var motsättningar inom folket och inte mellan fienden och oss själva och att vi därför skulle använda den ovan nämnda metoden.

Detta styrker följande Edgar Snows redogörelse för Mao syn på Stalins och Kominterns roll i Kina (och som vi citerar tidigare i artikeln).

Vår undersökning av Maos och KKP:s förhållningssätt till Stalin leder oss således till slutsatsen att Enver Hoxhas karakteristik, som vi citerade tidigare, är korrekt:

Trots att Mao för sin skull då och då försvarade Stalin, och sade att han var dålig endast till 30%, framhävde han i själva verket endast Stalins misstag.

KKP:s ”försvar” av Stalin var till stor del taktiskt betingat – kineserna hoppades att vinna sympati i andra kommunistpartier, även i SUKP, eftersom många kommunister helt naturligt var illa till mods över kritiken av Stalin, som man så länge hade sett upp till och förhärligat. Försvaret av Stalin var dessutom en verklig hjärtefråga för Kinas allierade Albanien: Stalin hade stött de krafter (Hoxha & Co) som i slutet av 40-talet var emot att Albanien knöts närmare till Jugoslavien – det hade funnits starka krafter som verkade för en sådan lösning, även i det albanska partiet (gruppen kring Koçi Xoxe). Stalins stöd till Hoxha & Co var avgörande för utgången av denna politiska strid och i den albanska mytologin framställdes därför Stalin

³⁶ Citerat från *Den stora polemiken* (sid 114-115), publicerad av Oktoberförlaget 1977. I originalversionen av ”Till frågan om Stalin” (svenska upplagan sid 9) löd näst sista meningen så här: ”I slutet på 20-talet, under 30-talet samt i början och mitten av 40-talet bekämpade de kinesiska marxist-leninisterna, företrädna av kamraterna Mao Tse-tung och Liu Shao-chi, de stalinska misstagens inflytande.” De ändrade/borttagna delarna är kursiverade. Anledning till att Liu Shao-chi [Liu Shaoqi] avlägsnades är givetvis att Liu hade hamnat i onåd när den nyare upplagan publicerades (han utrensades under kulturrevolutionen). Det finns massor med liknande ändringar i Maos publicerade verk, så det är egentligen svårt att veta vad som exakt Mao (och andra kinesiska ledare) ursprungligen sade och skrev, vilket man bör ha klart för sig.

som Albaniens räddare.³⁷ Kineserna var i själva verket kritiska till Stalins Jugoslavien-politik, något som albanerna efter brytningen med Kina var mycket angelägna att framhäva.³⁸

Å andra sidan måste det framhållas att den kinesiska Stalin-kritiken är ytlig. Kineserna försöker aldrig själva att reda ut stalinismens ”samhälleliga och historiska rötter” osv, dvs deras kritik av Chrusjtjov slår tillbaka på dem själva. Och när de konkretiserar sin kritik, så gäller det nästan uteslutande Stalins Kina-politik. F ö består kritiken i mer allmänna resonemang om hantering av motsättningar osv. Om man samtidigt håller i minnet Mao-kulten i Kina och kinesernas ideologiska bindning till stalinismen (vilket bl a talet om ”de fem stora”, Marx-Engels-Lenin-Stalin-Mao, är *ett* uttryck för), med bristande demokrati i både stat och parti och med egna utrensningar av oliktänkande³⁹ osv, då är det inte så underligt att den kinesiska uppgörelsen med Stalin inte går in på djupet, utan bara rör delar av företeelsens yta – exempelvis försöker kineserna inte gå in på sakdiskussion när det gäller något av de ”avslöjanden” som Chrusjtjov lämnar i sitt ”hemliga” tal – i stället viftas alltihop bort med svepande fraser om ”förtal”, ”smädelser”, ”smutskastning” osv. Vi har därför mycket litet att lära av maoismen när det gäller förståelsen av stalinismen, dess orsaker och konsekvenser. Den kinesiska Stalin-kritiken ger oss användbara pusselbitar, men bidrar f ö till att mystifiera hela problematiken.

³⁷ I *Samtal med Stalin* ger Milovan Djilas, på den tiden politbyråmedlem i det jugoslaviska kommunistpartiet, en intressant redogörelse där han – från jugoslaviskt perspektiv – beskriver diskussionerna med Stalin när det gällde Jugoslavien och Albanien. Se a.a. sid 114ff (kapitel 3, ”Besvikelse”).

³⁸ Se t ex *Imperialismen och revolutionen*, a.a. sid 226, 229-230

³⁹ Gao Gang, Peng Dehuai, Liu Shaoqi, Deng Xiao-ping, Lin Biao och ”de fyras gäng” är exempel på ledande partimedlemmar som fick silkessnöret – dock med den inte oväsentliga skillnaden att de kinesiska utrensningarna *inte* – detta i motsats till Stalins Sovjet – var mer eller mindre liktydiga med avrättning, även om sådant förekom även i Maos Kina. Av de nämnda lyckades Deng ”komma tillbaka”, medan Gao Gang begick självmord, Lin Biao dog i en flygkrasch när han försökte fly från Kina, de två övriga dog i fängsligt förvar. I Kina användes heller inte skådeprocesser liknande Moskvarättegångarna, även om det under kulturrevolutionen begicks många övergrepp med användning av både fysisk och psykisk terror (dessa illgärningar utfördes dock för det mesta av ”rödgardister”, inte av den politiska polisen). Det iscensattes även ”massrättegångar” i Kina (bl a under kulturrevolutionen), fast dessa var inte välregisserade skådeprocesser som de i Sovjet.

Att terror och avrättningar förekom i Kina, det går dock inte att blunda för – t ex drabbades jordägare, kapitalister, politiska motståndare osv hårt under de första åren efter revolutionens seger (i synnerhet 1951-52, men lägg märke till att detta skedde under Koreakriget, då Kina stod under hårt militärt hot). Repressionen i Tibet, i synnerhet efter upproret där 1959, var också vittgående. Till skillnad från ”den stora terrorn” 1937-38 i Sovjetunionen, riktades dock den mesta terrorn mot verkliga ”kontrarevolutionärer”, dvs aktiva revolutionsmotståndare och kunde på så sätt motiveras som ett led i försvaret av och fördjupandet av revolutionen (även om metoderna och omfattningen av repressionen måste kritiseras skarpt). Repressionen i Sovjet riktades däremot till stor del mot partimedlemmar som till sin absoluta majoritet var för revolutionen (även om vissa av dem hade, eller hade haft andra uppfattningar än Stalin & Co i vissa frågor) – och detta långt efter Oktoberrevolutionens seger.

Bilaga 1: Mao och Stalins 60-årsdag

Stalin, det kinesiska folkets vän

Den 20 december 1939

Den 21 december fyller kamrat Stalin sextio år. Säkerligen kommer hans födelsedag att framkalla varma, tillgivna och hjärtliga lyckönskningar från alla revolutionärer i världen som känner till högtidsdagen.

Att hylla Stalin är ingen formalitet. Att hylla Stalin betyder att stödja honom och hans sak, stödja socialismens seger och den väg framåt för mänskligheten som han utpekar, det betyder att stödja en kär vän. Ty flertalet bland mänskligheten lider i dag, och endast genom att slå in på den väg som Stalin utpekar, och med hans hjälp, kan de befria sig från lidandet.

Vi, det kinesiska folket, som genomlever en period av det bittraste lidandet i vår historia, är i trängande behov av hjälp från andra. I Odenas bok står: "Fågeln sjunger för att få gensvar av en vän". Detta beskriver på ett slående sätt vårt nuvarande läge.

Men vilka är våra vänner?

Det finns så kallade vänner, självutnämnda vänner till det kinesiska folket, vilka även en del kineser utan att tänka sig för tar emot som vänner. Men sådana vänner kan endast hänföras till samma klass som Li Linfu⁴⁰, en premiärminister under Tangdynastin, ökad som en man som hade "honung på läpparna och mord i hjärtat". De är verkligen "vänner" med "honung på läpparna och mord i sina hjärtan". Vilka är dessa människor? De är de imperialister vilka påstår att de sympatiserar med Kina.

Det finns emellertid vänner av ett annat slag, vänner som verkligen sympatiserar med oss och behandlar oss som bröder. Vilka är de? De är sovjetfolket och Stalin.

Inget annat land har av sagt sig sina privilegier i Kina, endast Sovjetunionen har gjort det.

Alla imperialister bekämpade oss under vår första stora revolution, endast Sovjetunionen hjälpte oss.

Ingen regering i något imperialistiskt land har gett oss verklig hjälp sedan försvarskriget mot Japan utbröt, endast Sovjetunionen har hjälpt Kina med sitt flyg och med förnödenheter.

Är inte saken klar nog?

Endast socialismens land, dess ledare och dess folk samt socialistiska tänkare, statsmän och arbetare kan ge verklig hjälp till den befrielsekamp som den kinesiska nationen och det kinesiska folket för, och utan deras hjälp kan vår sak inte uppnå slutlig seger.

Stalin är en sann vän till det kinesiska folkets befrielsekamp. Inga försök att utså missämja, inga lögnar och inget förtal kan på något sätt inverka på det kinesiska folkets helhjärtade tillgivenhet och respekt för Stalin eller på vår äkta vänskap för Sovjetunionen.

⁴⁰ Li Linfu (8:e århundradet v t) var premiärminister under kejsaren Xuanzong i Tangdynastin. Han låtsades vänskap, men planerade att tillintetgöra alla som överträffade honom i förmåga och berömmelse eller vann kejsarens gunst. Därför blev han känd av sina samtida som mannen med "honung på läpparna och mord i hjärtat".

Bilaga 2: Mao om Stalin 1956

Under 1990-talet publicerades i Kina en hel del dokument som rörde den kommunistiska rörelsens historia, bl a tidigare opublicerade tal och artiklar av Mao. En sådan samling är *Mao Zedong waijiao wenxuan* (Diplomatiska papper av Mao Zedong i urval), som gavs ut 1993. Likaså har en hel del dokument om relationerna till Kina släppts från ryska arkiv. En del av dessa dokument finns översatta till engelska och det är en sådan samling som vi utnyttjar här.⁴¹

Den aktuella dokumentinsamlingen är av stort intresse eftersom den innehåller tal m m från åren 1956-58 som ger inblick i hur Mao resonerade under tiden omedelbart efter SUKP:s 20:e partikongress, där Chrusjtjovs i sitt ”hemliga tal” skarpt kritiserade Stalin-kulten. Dessa dokument slår bl a hål på myten att Mao var kritisk mot 20:e partikongressens Stalin-kritik som sådan. De bekräftar också att Mao länge varit kritisk mot Stalins politik, i synnerhet vad gäller Kina.

Vi ska här återge delar av ett samtal som Mao höll med en jugoslavisk partidelegation i september 1956 (i samband med KKP:s 8:e partikongress) – dvs några veckor innan Ungern-revolten som fick kineserna att delvis tänka om när det gällde att öppet kritisera Stalin (Stalin-kritiken kunde utnyttjas av ”kommunismens fiender”).

I samtalet framhåller Mao bl a att orsaken till att kineserna inte upprättade diplomatiska förbindelser med Jugoslavien under Stalins livstid *inte* hade något att göra med att man skulle ha varit principiellt emot goda förbindelser med Jugoslavien, utan orsaken var att ”de sovjetiska vännerna inte ville att vi skulle upprätta diplomatiska förbindelser med er”, dvs kineserna ville inte irritera Stalin. Vi ska dock inte här gå in närmare på denna fråga, utan koncentrerar oss på vad Mao har att säga om relationerna till Stalin och Komintern. Mao räknar upp fyra olika ”gångar” där Stalins ”linje” gick emot den kinesiska revolutionens intressen.

Av någon anledning säger Mao inget direkt om Stalins/Kominterns Kina-politik under åren före 1930 (t ex Li Lisans ”vänsterlinje”).⁴² Mao utgår från den period som inleddes med att Wang Ming övertog partiledningen från Li Lisan. Så här säger Mao:

Wang Mings linje var i själva verket Stalins linje. Det slutade med att nittio procent av vår styrka i våra baser förstördes, och hundra procent av [vår styrka] i de vita områdena.⁴³ Kamrat [Liu] Shaoqi påpekade detta i sin rapport till åttonde kongressen.⁴⁴ Varför tillskrev han då inte öppet [förlusterna som ett resultat av] Stalins linje? Det finns en förklaring. Den sovjetiska partiet självt kunde kritisera Stalin, men det skulle vara olämpligt för oss att kritisera honom. Vi bör upprätthålla goda relationer med Sovjetunionen. Kanske [vi] skulle kunna göra vår kritik offentlig någon gång i framtiden. Det måste vara så i dagens värld, eftersom fakta är fakta. Komintern gjorde många misstag i det förflutna. I dess tidiga och sena stadier var det inte så dåligt, men däremellan var det inte så bra: Det gick bra medan Lenin levde och när Dimitrov hade ansvaret. Den första Wang Ming-linjen

⁴¹ Se <http://www.wilsoncenter.org/topics/pubs/ACF1AA.pdf>. Jag har använt mig av dessa engelska översättningar. Förutom Mao-texter finns här även kommenterande artiklar som sätter in texterna i deras historiska sammanhang.

⁴² Att Mao även ansåg att Stalins Kina-politik var felaktig före 1930 framgår av ett samtal som han vid ungefär samma tid (mitten av september 1956) höll med den albanske ledare Enver Hoxha, som i sin memoarbok ”Chrusjtjoviterna” (kapitel 8) beskriver detta sitt ”första och enda besök” i Kina. Mao skulle då bl a ha yttrat: ”Stalin gjorde misstag. Han gjorde misstag mot oss, till exempel 1927. Han gjorde misstag mot de jugoslaviska kamraterna också.”

Det Mao här åsyftar med 1927 kan inte vara något annat än den linje som Stalin och Komintern påtvingade det kinesiska kommunistpartiet, en politik som ledde till ett stort bakslag för den kinesiska revolutionen (med bl a massakrer på kinesiska kommunister i Shanghai).

⁴³ Dvs de områden som kontrollerades av Guomindang.

⁴⁴ 15-27 september 1956

dominerade [i vårt parti] under fyra år och den kinesiska revolutionen led mycket stora förluster.⁴⁵ Wang Ming är nu sjukskriven i Moskva, men vi kommer att välja in honom som medlem i partiets centralkommitté. Han är verkligen en lärare för vårt parti, han är en professor, en ovärderlig person som inte kan köpas för pengar. Han har lärt hela partiet, så att det inte skulle följa hans linje.

Det var första gången vi fick det värsta av Stalin.

Andra gången var under det anti-japanska kriget. Eftersom Wang Ming kunde tala ryska och var bra på att smicka Stalin kunde han kommunicera direkt med Stalin. Han skickades tillbaka till Kina av Stalin och försökte denna gång få [oss] att göra en högeravvikelse istället för att följa den vänsteristiska linje som han tidigare hade förespråkade. Hans förespråkande av samarbete med Guomindang [Nationalistpartiet eller GMD] kan beskrivas som ”klä upp sig och inbjuda sig själv” [till GMD] – han ville att [vi] helhjärtat skulle lyda GMD. Det sexpunktsprogram han lade fram syftade till att överge vårt partis tiopunktsprogram. [Hans program] gick emot upprättandet av anti-japanska baser, förespråkade att vi skulle överge vårt partis egna väpnade styrkor och förkunnade att så länge Jiang Jieshi [Chiang Kai-shek] satt vid makten skulle det vara fred [i Kina]. Vi rättade till denna avvikelse. [Ironiskt nog hjälpte] Jiang Jieshi oss att korrigera detta misstag: När Wang Ming, ”klädde ut sig och fjäskade för [Jiang]”, gav Jiang Jieshi honom ”ett slag i ansiktet och sparkade ut honom”. Därför var Jiang Jieshi Kinas bästa lärare: han skolade hela nationens folk, liksom alla våra partimedlemmar. Jiang utbildade oss med sina kulsprutor, medan Wang Ming utbildade oss med sina egna ord.

Den tredje gången var efter Japans kapitulation och slutet av Andra världskriget. Stalin träffade Churchill och Roosevelt och beslutade att ge hela Kina till Amerika och Jiang Jieshi. När det gäller materiellt och moraliskt stöd, särskilt moraliskt stöd, gav Stalin knappast något åt oss, det kommunistiska partiet, men stödde Jiang Jieshi. Detta beslut fattades vid Jaltakonferensen. Stalin berättade senare [om detta beslut] för Tito, som nämnde detta samtal [med Stalin om detta beslut] i sin självbiografi.⁴⁶

Först efter upplösningen av Komintern började vi åtnjuta mer frihet. Vi hade redan börjat kritisera opportunisten och Wang Ming-linjen och startat korrigeringskampanjrörelsen. Korrigeringskampanjen syftade i själva verket till att fördöma de misstag som Stalin och Komintern hade gjort när de ledde den kinesiska revolutionen, men vi nämnde inte med ett enda ord Stalin och Komintern. Någon gång inom en snar framtid, kanske vi kan göra det öppet.

Det finns två förklaringar till varför vi inte öppet kritiserade [Stalin och Komintern]: För det första, eftersom vi följde deras instruktioner måste vi påta oss ett visst ansvar själva. Ingen tvingade oss att följa deras instruktioner! Ingen tvingade oss att göra felaktiga höger- och vänsteravvikelser! Det finns två slags kineser: Den ene är dogmatiker som helt accepterar Stalins linje, det andre motsätter dogmatism och vägrar därmed att lyda [Stalins] instruktioner. För det andra vill vi inte misshaga [de sovjetiska ledarna], störa våra relationer med Sovjetunionen. Komintern har aldrig gjort självkritik för dessa misstag, och Sovjetunionen har heller aldrig nämnt dessa misstag. Vi skulle ha råkat i gräl med dem om vi hade framfört vår kritik.

Den fjärde gången var när [Moskva] betraktade mig som en halvhjärtad Tito eller semi-titoist. Det var inte bara i Sovjetunionen utan också i andra socialistiska länder och vissa icke-socialistiska länder skulle det ha funnits personer som ifrågasatte om Kinas revolution var en verklig revolution.

Ni kanske undrar varför [vi] fortfarande i Kina hyllar Stalin genom att hänga upp hans porträtt på väggen. Kamrater från Moskva har informerat oss om att man inte längre hänger upp Stalin-porträtt och endast visar Lenins och nuvarande ledarnas porträtt i offentliga parader. De har dock inte bett oss att följa deras exempel. Vi finner detta mycket svårt att hantera. De fyra fel som har begåtts av Stalin är ännu inte kända för det kinesiska folket och för hela vårt parti. Vår situation är helt annorlunda än er: Ert [lidande som orsakats av Stalin] är känt av folket och hela världen. I vårt parti är de

⁴⁵ Mao talar här om perioden 1931-35

⁴⁶ Här misstar sig nog Mao. Stalin talade inte personligen med Tito om detta, utan med en jugoslavisk delegation på besök i Sovjet. Innehållet i dessa samtal beskrevs senare av Milovan Djilas (”Samtal med Stalin”) och Titos biograf Edvard Kardelj (”Tito talar”). Se citatet från Djilas ovan (på sidan 6).

två Wang Ming-linjernas misstag kända, men vårt folk vet inte att dessa misstag härrörde från Stalin. Bara vår centralkommitté kände till att Stalin blockerade vår revolution och betraktade mig som en halvhjärtad Tito.

Vi har inga invändningar mot att Sovjetunionen fungerar som ett centrum [för världsrevolutionen], eftersom det gynnar den socialistiska rörelsen. Ni kan vara oeniga [med oss] på denna punkt. Ni stödjer helhjärtat Chrusjtjovs kampanj för att kritisera Stalin, men vi kan inte göra samma sak eftersom vårt folk skulle ogilla det.

...

Innan jag träffade Stalin hade jag inte någon särskilt positiv uppfattning om honom. Jag ogillade att läsa hans verk, och jag har läst bara ”Om leninismens grunder”, en lång artikel som kritiserar Trotskij, samt ”Svindel av framgångarna” osv. Jag tyckte ännu mindre om hans artiklar om den kinesiska revolutionen. Han var mycket annorlunda än Lenin: Lenin delade sitt hjärta med andra och behandlade andra som jämlikar, medan Stalin tyckte om att stå över alla andra och kommentera andra. Denna stil kan uppdagas i hans arbeten. Efter att jag träffade honom, blev jag ännu mer äcklad: Jag grälade en hel del med honom i Moskva. Stalin var lättretlig till temperamentet. När han blev upprörd, kunde han säga otäcka saker.

Jag har skrivit sammanlagt tre stycken som hyllar Stalin. Det första skrevs i Yenan för att fira hans sextioårsdag [21 december 1939⁴⁷ – *Red*], det andra var ett lyckönskningstal i Moskva [i december 1949 – *Red*] och det tredje var en artikel på begäran av Pravda efter hans död [mars 1953 – *Red*].

Jag ogillar alltid att gratulera andra, liksom att själv gratuleras av andra. När jag var i Moskva för att fira hans födelsedag, vad skulle jag gjort istället om jag hade valt att inte gratulera honom? Skulle jag ha förbannat honom i stället? Efter hans död behövde Sovjetunionen vårt stöd och vi ville också stödja Sovjetunionen. Därför skrev jag dessa rader för att prisa hans dygder och hans gärning. Dessa rader var inte för Stalin, de var för det sovjetiska kommunistpartiet.⁴⁸

När det gäller det jag skrev i Yenan, var jag tvungen att bortse från mina personliga känslor och behandla honom som en ledare för ett socialistiskt land. Därför var denna text ganska kraftfull, medan de två andra föranleddes av [politiska] behov, inte kom från mitt hjärta, inte heller min vilja. Det mänskliga livet är lika motsägelsefullt som detta: Din känsla säger till dig att inte skriva dessa rader, men din rationalitet förmår dig att göra det.

Nu när Moskva har kritiserat Stalin är vi fria att tala om dessa frågor. Idag har jag berättat om fyra fel som begicks av Stalin, men för att upprätthålla förbindelserna med Sovjetunionen, kan [vi] inte publicera dem i våra tidningar. Eftersom Chrusjtjovs rapport endast nämnde konflikten om socker-anläggningen när de diskuterade Stalins misstag gentemot oss, anser vi det olämpligt att offentliggöra dem. Det finns andra frågor som rör konflikter och kontroverser.

Generellt sett är Sovjetunionen bra. Det är bra på grund av fyra faktorer: marxismen-leninismen, oktoberrevolutionen, den viktigaste kraften [i det socialistiska lägret] och industrialiseringen. De har sina negativa sidor och har gjort några misstag. Men den största delen [av deras förflutna] utgörs av deras resultat, medan deras brister är av sekundär betydelse. Nu när fienden utnyttjar kritiken mot Stalin för att gå till offensiv på global nivå, bör vi stödja Sovjetunionen. De kommer säkerligen att rätta till sina misstag. Chrusjtjov har redan korrigerat misstaget med Jugoslavien. De är redan medvetna om Wang Mings misstag, även om de tidigare var missnöjda med vår kritik av Wang Ming. De har också tagit bort den ”halvhjärtade Tito”[-etiketten från mig] och därmed sammanlagt eliminerat [etiketterna på] en och en halv Tito. Vi är glada att se att Titos etikett togs bort.

En del av vårt folk är fortfarande missnöjt med kritiken av Stalin. Men en sådan kritik har positiva effekter, eftersom den krossar myter och öppnar [svarta] lådor. Detta medför frigörelse, ett riktigt

⁴⁷ Se bilaga 1 ovan.

⁴⁸ Maos postuma Stalin-hyllning – ”Den stora vänskapen” – citeras och kommenteras ovan (avsnittet ”Efter Stalins död”, sid 9)

”befrielsekrig”. Därmed blir människor så modiga att de kommer att säga sin mening, liksom förmå sig att begrunda saker och ting.

...

På [Stalins] tid var människors sinnen ännu hårdare kontrollerade än under den feodala tiden. Medan vissa upplysta feodalherrar eller kejsare kunde acceptera kritik, kunde [Stalin] inte tolerera någon överhuvudtaget.

Bilaga 3: Georgi Dimitrov and the Chinese Revolution

Ur Revolutionary Democracy Vol. II, No. 2, september 1996

The over-riding concern of Dimitrov and the Communist International to build and preserve the unity of the CPC and the Kuomintang in the struggle against Japanese imperialism and militarism clearly emerges from this collection of documents. In his assessment, published in Bulgaria in 1954, Mao rightly stresses the role of Dimitrov in taking the initiative to elaborate the strategy of the united national front from the rostrum of the 7th Congress of the Communist International in August, 1935¹ (Document I). Mao commended the role of the Communist International in calling upon the international working class to assist the Chinese people in their just struggle against Japan and recorded the valuable help which was received by the Chinese people and army. Moreover, Mao invoked the authority of Dimitrov's writings with regard to the *Chengfeng*, the movement for the rectification of style, which was conducted in Yan'an and about which Dimitrov had critical opinions.

Mao's interview with Edgar Snow of October 1939, which touched on the United Front of the CPC and the Kuomintang excited considerable controversy in the Communist International (Document II). It resulted in the telegram of Dimitrov to Mao which denounced the provocative essence of this statement and requested Mao and the Chinese comrades to desist from granting similar interviews to foreign correspondents. (Document III). The exact content of Dimitrov's criticism is not fully clear as the text of this telegram has come to us in an incomplete form but it appears that Dimitrov was of the view that Mao's statements to the effect that 'the areas at present under control of Communist troops were administratively independent of Chiang Kai-shek's Government', and that China 'could not be fully unified till the Kuomintang dictatorship was abolished and succeeded by a democracy representing the Communists and others' were considered provocative and likely to weaken the united national front.²

Edgar Snow was evidently eyed with considerable suspicion amongst progressives internationally. His book, *Red Star Over China* was recognised to be of value as an authentic first-hand account of the Red Army, its leaders and their aims. Nevertheless, the first five editions of the book were subjected to blistering criticism. Laurence Hearn in his review published in the journal of the American Friends of the Chinese People noted that Snow had written the most glorious pages about the Red Army of China and its leaders but that at the same time he had indulged in bitter, unsubstantiated attacks against the Soviet Union, Stalin and the Communist International which were basically in line with Trotskyist polemics.³ Thus Snow wrote such phrases as 'the Communist International... has become virtually a bureau of the

¹ G. Dimitrov: 'L'offensive du Fascisme et les taches de L'Internationale Communiste', *VIIe Congress de L'Internationale Communiste*, Moscow, 1939, and Wang Ming: 'The Revolutionary Movement In The Colonial Countries', Speech Delivered at the Seventh World Congress of the Communist International, Bombay, 1950.

² This is suggested by the annotation of the Russian text given in *Kommunisticheskiĭ Internatsional i Kitaiskaya Revolyutsiya. Dokumenty i Materialy*, Moscow, 1986, p. 309, which cites these quotations of Mao from the *Daily Herald*.

³ *China Today*, April 1938, pp. 17-18.

Russian Communist Party', and referred to the 'dictatorship of Stalin'. Snow on several occasions attempted to build up the idea that the Communist International used the Chinese Communist Party as a 'kind of a poor step-child which might be disinherited whenever it did anything malaprop'. Laurence Hearn, who was cognizant of the changes which were to be made in the sixth edition, revealed that this was to be changed to read: 'In 1927 the Comintern was sending its direction to Chen Tu-hsiu (the then general secretary of the Communist Party of China), who made his own interpretation of them (ignoring them sometimes when he disagreed), without consulting his comrades'. And so on. Dimitrov, too, apparently was alerted by the publication of Edgar Snow's conversations with Mao which were included in *Red Star Over China*. Wang Ming records that he was instructed by Dimitrov to explain to the Central Committee of the Communist Party of China and to Mao personally that he, Mao, had departed from the positions expected of a Communist in the course of his talks with a U.S. bourgeois journalist.⁴

After armed conflicts between the armed forces of the CPC and the Kuomintang in the Southern province of Anhui in January, 1941 some leaders of the CPC considered the question of a possible breach of the United National anti-Japanese Front. A careful reading of Dimitrov's telegram suggests that Mao tended towards a rupture with the Kuomintang (Document IV). Taking the international situation and the political conditions of China into account the Communist International argued that the United National Front against Japan needed further strengthening.⁵ Dimitrov requested Mao to reconsider his stand on the question.

The paramount necessity for Chinese national unity against Japanese fascism and militarism again is evident in Dimitrov's letter to Mao of 15th June 1942 which expresses the view that Zhou Enlai's secret meetings with the opponents of Chiang Kai-shek and the Kuomintang in Chongqing would lead to strained relations between the two political parties (Document V).

Dimitrov's letter to Mao of 22 December 1943 was sent some eight months after the dissolution of the Communist International. Dimitrov asserted that the former leaders of the Communist International could not intervene in the internal matters of a Communist Party. On what basis then was Dimitrov voicing his concern? Dimitrov had enormous moral authority in the international communist movement. Moreover, the Central Committee of the CPSU(b) had established an international information department after the dissolution of the Communist International. This had been initially headed by A.S. Shcherbakov but later by Dimitrov.⁶

Dimitrov expressed grave concern at a number of political errors which were being committed by the Communist Party of China (Document VI). He criticised the policy of winding up the struggles of the Red Army against the Japanese occupier. He asserted that the weakening of the policy of the United National Anti-Japanese Front with the Kuomintang could lead to the danger of sharpening civil war. In connection with the *Chengfeng* movement, the movement for the rectification of style⁷ which was directed against the 'empiricism' and 'dogmatism' of Zhou Enlai and Wang Ming, respectively, Dimitrov argued that this campaign incriminated the Communist International's policy of the United National Front of China against Japan. Rather than being placed beyond the pale the services of Zhou Enlai and Wang Ming should be retained and utilised to the full. Dimitrov expressed his anxiety on the anti-Soviet attitudes of a part of the cadre of the Communist Party of China. The particular target of Dimitrov's critique was Kang Sheng who was, together with Mao, leading the *Chengfeng* campaign.

⁴ Wang Ming. 'Mao's Betrayal', Moscow, 1979, p. 173.

⁵ *Kommunisticheskiĭ Internatsional i Kitaiskaya revolyutsiya*, op. cit. p. 309.

⁶ V. Khadzhinikolov, 'Georgi Dimitrov i Sovietskaya obshchestvennost, 1934-45', Moscow, 1975, p. 279.

⁷ Boyd Compton ed., 'Mao's China, Party Reform Documents, 1942-44', Seattle, 1952

Kang Sheng was charged with playing into the hands of the Kuomintang who wished to divide Wang Ming and other party activists from Mao and to create a hostile frame of mind directed against those Communists who had lived and studied in Moscow. Dimitrov in this manner charged the immediate circle of Mao with having anti-Soviet attitudes. Dimitrov's correspondence with Mao cannot but be a reflection of the official thinking of the leadership of the Communist International and the CPSU(b) about the developments in China. After the dissolution of the Communist International Dimitrov had been invited to become a member of the Central Committee of the CPSU(b) and a Deputy of the Supreme Soviet of the USSR.⁸ Dimitrov's correspondence has one farther, extrinsic, value. It corroborates in a succinct form the account of developments within the CPC leadership given in the diary of the Liaison Officer of the Communist International who was stationed at the headquarters of the Communist Party of China at Yan'an.⁹

Vijay Singh

I. Georgi Dimitrov and the Chinese People

Mao Zedong

The Central Committee of the Bulgarian Communist Party has decided to publish a collection of writings on the life and activity of Comrade Dimitrov. I want to use this opportunity to say a few words on the relations between Comrade Dimitrov and the Chinese people.

During the entire period when he was the leader of the Communist International, Comrade Dimitrov paid a lot of attention to the Chinese revolution. When he was selected as the General Secretary of the Executive Committee of the Communist International at the 7th World Congress of the Communist International, he appeared before the Chinese people in the name of the world revolutionary proletariat:

'We have decided to support you in your heroic struggle for national freedom. We have decided to render our support to help you in the complex problems of oppression by all the imperialist bandits and their Chinese lackeys and to help you to achieve full independence'.

On several occasions - during November 1937, September 1938 and during May 1939 - The Communist International turned to the world working class with the call to extend all possible support to the Chinese people in the war against Japan. In response to the call of the Communist International the working class of different countries expressed great sympathy and rendered valuable help to the Chinese people and the Chinese army which resisted the aggression of Japan.

Comrade Dimitrov in good time paid attention to the question of creating an Anti-Japanese United Front in China. In the special article written in July, 1936 on the occasion of the celebration of the 15th anniversary of the foundation of the Communist Party of China, Comrade Dimitrov gave especially great significance to the politics of the Communist Party of China relating to the organisation of the United National Front and the need of the struggle against 'left' sectarianism and right opportunism in the process of the creation of this united national front. These conclusions drawn by Comrade Dimitrov rendered great help to the Chinese Communists in the correct realisation of the united Anti-Japanese National Front during this period.

⁸ V. Khadzhinikolov, *op. cit.*, p. 282.

⁹ P. P. Vladimirov, 'China's Special Area 1942-45', New Delhi, 1974.

In China wide attention is paid to the works of Comrade Dimitrov on revolution. His book *Fascism Means War* has a particularly large circulation in our country. In June 1939 the publishing house of the Central Committee of the Communist Party of China published a volume of *The Selected Works of Dimitrov* which carries many important articles of Comrade Dimitrov relating to the questions of the international anti-fascist front.

In 1942 when the Communist Party of China was carrying out a campaign for its ideological rearming, the Central Committee wanted all its members to study the conclusion of the Report of Comrade Dimitrov to the 7th Congress of the Communist International when he spoke of the cadre politics and for the necessity for easily understood propaganda work. All party members paid extraordinarily great attention to these two points in the report of Comrade Dimitrov.

Comrade Dimitrov has left us for ever. The Chinese revolution, which he supported with such great enthusiasm is victorious. The People's Republic of Bulgaria from which his death has separated him is bravely walking on the path of socialism and has created strong friendship with the People's Republic of China. All these victories are the greatest tribute to Comrade Dimitrov who now is resting in peace.

Comrade Dimitrov is Immortal!

Georgi Dimitrov belezhit deets no mezhdunarodnoto rabotnichesko dvizhenie, Sofiya, 1954, pp. 6-9.

Translated from the Bulgarian by Nirmal Kumar.

II. New Soviet Aid for Chinese

From Edgar Snow

Daily Herald Special Correspondent
YENAN North Shensi (delayed)

Frank declarations of policy were made to me in this war-racked citadel of Chinese Communism by General Mao Tse-tung.

Mao is the acknowledged leader of all the Chinese, Manchurian and Inner Mongolian Communists.

He directs 500,000 guerilla troops, which operate from the suburbs of Shanghai to the Amur River - mostly in the rear of Japan's Armies.

And he sprung a number of surprises.

First, he denied flatly that the Chinese Communists had ever submitted to the Kuomintang [China's single official party, headed by General Chiang Kai-shek, the Communists were stated to have accepted its leadership in 1937, when they joined up with Chiang as the war began].

The Communist Party programme, Mao said, was completely independent of the Kuomintang and aimed ultimately at social revolution.

Moreover, he declared, the areas at present under control of Communist troops were administratively independent of Chiang Kai-shek's Government.

Next Mao talked of help from Russia, which he said was increasing as British and French aid was being withdrawn.

But as a condition for increased Soviet military help in the future, he said:-

'China must unwaveringly continue the war against Japan and establish a closer political association with the U.S.S.R.'

Finally, asked whether Soviet troops would invade Manchuria and Mongolia to aid the victims of aggression (as in Poland), Mao replied:-

'It is quite within the possibilities of Leninism'.

Mao expressed his full support of Soviet policy in Europe.

'It is a logical part of the world liberation and revolutionary movement', he said.

British policy in the East was now directed towards crushing Chinese resistance by helping Japan to impose peace terms on China.

China's first task today, Mao went on, must be 'to change the old-fashioned political system'.

She could not be fully unified till the Kuomintang dictatorship was abolished and succeeded by a democracy representing the Communists and others.

'Unless democracy is realised', he said, 'Victory against Japan is impossible'.

Reports that Russian troops have already entered China's western province of Sinkiang are ridiculed here as this is regarded as 'unnecessary'.

It is also denied that Russia has presented any demands to Chiang Kai-shek, except to ask for assurances that he is determined to carry on the war and to silence those in favour of 'appeasement'.

'Daily Herald', October 21, 1939.

III. From the Telegram of G. Dimitrov to the Central Committee of the Communist Party of China on the Occasion of the Interview of Mao Zedong by the American Journalist Edgar Snow

October 1939

It is necessary to denounce the provocative essence of this statement. Communicate the contents of the last conversation with E. Snow [...] We urgently requested that Mao Zedong and other Chinese comrades refrain from giving interviews to foreign correspondents such as the interview to Edgar Snow as this is utilised for provocative purposes.

'Kommunisticheskii Internatsional i Kitaiskaya Revolyutsiya', Moscow, 1986, pp. 284-5.

Translated from the Russian by Nirmal Kumar.

IV. Telegram of G. Dimitrov to Mao Zedong ¹⁰

4th January 1941

Mao Zedong

We consider that a break is not inevitable. You should not direct yourself towards a rupture. On the contrary, lean on the masses who stand by the defence of the United Front, fully depend on the Communist Party and our army to avoid the expansion of internecine war. We request a reconsideration of your present position on this question and inform us of your understanding and suggestions.

¹⁰ Återges även i *The Diary of Georgi Dimitrov, 1933-1949*, (2003) s 147, men dagboksanteckningen är daterad 5 februari – *Red*

Dimitrov

'Kommunisticheskii Internatsional i Kitaiskaya Revolyutsiya', Moscow, 1986, p. 291.

Translated from the Russian by Nirmal Kumar.

V. Letter of G. Dimitrov to Mao Zedong ¹¹

15th June 1942

The current situation imperatively dictates that the Communist Party of China undertake to do everything possible to improve relations with Chiang Kai-shek and to strengthen the United Front in China in the struggle against the Japanese. We know that Chiang Kai-shek and the leaders of the Kuomintang provoke the Communist Party in every possible way with the purpose of isolating and discrediting it. But one cannot consider it to be correct politically on our side if we yield to this provocation at all. We must react to them with wisdom. Meanwhile there is information that Zhou Enlai in Chongqing does not take this into account in his activity and at times plays into the hands of provocation. He organises secret meetings with the opponents of Chiang Kai-shek and foreign correspondents hostile to Chiang Kai-shek. The last knows of this and utilises it for subsequently stirring up things against the Communist Party and justifying his own provocative measures.

I request you to pay serious attention to this circumstance and take urgent measures so that representatives of the Communist Party in Chongqing conduct firm, consistent politics directed towards the improvement of relations between the Communist Party, Chiang Kai-shek and the Kuomintang avoiding on our side anything that might strain these relations. It is necessary that disputed questions be cleared up and the endeavour be made to directly settle matters with Chiang Kai-shek.

We request you to inform us of the measures and decisions you adopt regarding this.

Dimitrov

'Kommunisticheskii Internatsional i Kitaiskaya Revolyutsiya', Moscow, 1986, pp. 291-92.

Translated from the Russian by Vijay Singh.

VI. Letter of G. Dimitrov to Mao Zedong on the Situation in the Communist Party of China ¹²

22nd December, 1943

Mao Zedong (personally only)

1. **About your son.** He is settled in the Military Political Academy. On completion he will acquire a solid knowledge in the fields of Marxism-Leninism and contemporary military matters. The youth is able and I do not doubt that in his person you will receive a reliable and good assistant. He sends you warm greetings.

2. **About matters of a political character.** We ourselves understand that after the disbandment of the Comintern no one of the former leaders can intervene in the internal matters of a Communist Party. But in an honest and friendly way I cannot but speak to you of the anxiety which has been aroused in me by the condition of the Communist Party. You know that from the beginning of 1935 I was closely and frequently concerned with Chinese

¹¹ Återges även i *The Diary of Georgi Dimitrov*, a.a., sid 227 (dagboksanteckning daterad 16 juni) – *Red*

¹² Brev återges även i *The Diary...*, s 290 – *Red*

affairs. On the basis of all that which is known to me I consider that a politically mistaken course is being undertaken to curtail the struggles against the foreign occupiers of China, and that a deviation from the policies of the United National Front is becoming apparent. In the period of the national war of the Chinese people such a course threatens to place the party in isolation from the state of the mass of the people, and has the capacity to bring about a perilous sharpening of the civil war which can only be in the interest of the occupiers and their agents in the Kuomintang. I consider the conducting of the campaign against Zhou Enlai and Wang Ming to be politically incorrect. It incriminates the recommendations of the Comintern policy on the National Front as a result of which they supposedly lead the party to a split. Such people as Zhou Enlai and Wang Ming need not be severed from the party, but, retained and utilised to the utmost for the work of the party. I am troubled by the circumstance that a section of the party cadres have unhealthy attitudes with relation to the Soviet Union. Doubts arise in my mind also concerning the role of Kang Sheng. The carrying out of such correct party measures as the cleansing of the party of enemies and building its unity, is being accomplished by Kang Sheng and his apparatus in such abnormal forms, that it has the capacity only to sow mutual distrust and to provoke deep indignation in the ordinary masses of the party membership and to help the enemy and its efforts to demoralise the party. Even in August of this year we received from Chongqing thoroughly trustworthy information that the Kuomintangists decided to despatch their *agents provocateurs* to Yan'an with the purpose of making mischief between you, Wang Ming and other party activists, and also to create a hostile frame of mind against all those who lived and studied in Moscow. I forewarned you in good time of this insidious design of the Kuomintangists. The secret desire of the Kuomintangists is to corrupt the Communist Party from within as it is easier in this way to bring about its destruction. For me it is beyond doubt that Kang Sheng in his activities is playing into the hands of these *provocateurs*. Pardon me for this fraternal plain-speaking. But only my deep respect for you and the firm conviction that you, the generally acknowledged leader of the Party, are interested to see things in their genuine light, allows me to speak so candidly. I request you to reply to me about the channel by means of which I may send you the current correspondence. I strongly press your hands - D[imitrov].

'Kommunisticheskii Internatsional i Kitaiskaya Revolyutsiya', Moscow, 1986; pp. 295-96.

Translated from the Russian by Nirmal Kumar.